

Uključenost učenika u izvannastavne i izvanškolske glazbene aktivnosti

---

Kir, Ivona

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:411731>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
STUDIJ GLAZBENE PEDAGOGIJE

IVONA KIR

**UKLJUČENOST UČENIKA U
IZVANNASTAVNE I IZVANŠKOLSKE
GLAZBENE AKTIVNOSTI**

DIPLOMSKI RAD

Mentor:

doc. dr. sc. Jasna Šulentić Begić

Komentor:

dr. sc. Amir Begić

Osijek, 2018.

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. TEORIJSKI DIO	2
2.1. SLOBODNO VRIJEME	2
<i>2.1.1. Slobodno vrijeme mladih</i>	3
2.2. IZVANNASTAVNE I IZVANŠKOLSKE AKTIVNOSTI	6
<i>2.2.1. Izvannastavne i izvanškolske glazbene aktivnosti</i>	10
2.2.1.1. Pjevački zbor	13
2.2.1.2. Folklorni ansambli	15
2.2.1.3. Sviranje kao izvannastavna aktivnost	16
2.2.1.4. Tečajevi sviranja	17
2.2.1.5. Glazbena škola	17
2.2.1.6. Plesna škola	19
2.2.1.7. Plesne skupine	22
3. EMPIRIJSKI DIO	24
3.1. ODREĐENJE PROBLEMA ISTRAŽIVANJA	24
<i>3.1.1. Problem i cilj istraživanja</i>	24
<i>3.1.2. Istraživačka pitanja</i>	24
3.2. PROVOĐENJE ISTRAŽIVANJA	25
<i>3.2.1. Način provođenja istraživanja</i>	25
<i>3.2.2. Uzorak</i>	25
<i>3.2.3. Postupak i instrument</i>	27
3.3. REZULTATI I RASPRAVA	27
4. ZAKLJUČAK	38
5. SAŽETAK	39

6. SUMMARY	40
7. LITERATURA	41
8. PRILOZI	44
8.1. ANKETNI UPITNIK	44

1. UVOD

Razvojem tehnologije i industrijalizacije društva, dolazi do sve jasnijeg pojavljivanja slobodnog vremena te tako izvannastavne i izvanškolske aktivnosti postaju dominantne i aktualne sredinom prošlog stoljeća, iako se ne može reći da su se u raznim oblicima pojavljivale i prije (Šiljković i sur., 2007). Slobodno vrijeme postaje sve teži problem suvremenog društva. Novo doba donosi sasvim nove paradigme, a škola se nalazi između svjesne određenosti da se na mlade intenzivno odgojno utječe i određene nemoći pred valom virtualnog svijeta (Martinčević, 2010). Pedagogija slobodnog vremena posebno se bavi ovim problemom, upravo zbog toga što je njezina ključna točka sam čovjek. S obzirom da mladi po svojoj slobodnoj volji odabiru oblike i sadržaje svakodnevnih aktivnosti, potrebno je mlade pravilno orijentirati i uputiti u odabir istih (Mlinarević i Brust Nemet, 2012).

Potreba za odgojno-obrazovnom glazbenom ulogom te u svezi s tim, potreba da glazbeni odgoj i obrazovanje bude u većoj mjeri uvršteno provođenju slobodnog vremena kod mladih, objašnjava se složenošću glazbenih vještina koje pospješuju i omogućuju djetetu da napreduje u socijalizaciji te emocionalnom i kognitivnom smislu, razvijanju znanja, vještina i navika, potrebnim svakoj osobi bez obzira na budući profil, odnosno zanimanje. U okviru glazbenoga obrazovanja, izvannastavne i izvanškolske aktivnosti predstavljaju stupanj na kojem se stječu osnove za nastavak glazbenog odgoja i obrazovanja na višem stupnju (*Nastavni plan i program za osnovnu školu 2006*).

Tema ovoga rada su uključenost učenika u izvannastavne i izvanškolske glazbene aktivnosti. Stoga će u teorijskom dijelu biti govora o slobodnom vremenu i slobodnom vremenu mladih, o izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima te o vrstama izvannastavnih i izvanškolskih glazbenih aktivnosti, konkretno pjevačkom zboru, folklornim ansamblima, sviranju kao izvannastavnoj aktivnosti, tečajevima sviranja, glazbenoj školi, plesnoj školi i plesnim skupinama.

Za potrebe istraživačkoga dijela rada podaci su prikupljeni anketiranjem, a instrument koji se koristio u svrhu istraživanja je anketni upitnik. Anketirani su učenici od 4. do 8. razreda dviju osnovnih škola na području Osječko-baranjske županije. Stoga se u posljednjem dijelu rada nalazi empirijski dio u kojemu su doneseni rezultati istraživanja. Cilj istraživanja bio je utvrditi u kojoj su mjeri izvannastavne i izvanškolske aktivnosti zastupljene kod učenika starije školske dobi u osnovnim školama. Također, željelo se odgovoriti na sljedeća pitanja: *Jesu li izvannastavne glazbene aktivnosti zastupljenije u predgrađu od izvanškolskih*

glazbenih aktivnosti?, Postoji li značajna statistička povezanost između različitih sociodemografskih varijabla i uključenosti učenika u izvannastavne i izvanškolske glazbene aktivnosti?, Utječe li aktivno bavljenje roditelja glazbom na interes i pohađanje izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti učenika? i Je li preopterećenost učenika školskim obvezama, tj. nedostatak vremena, razlog zbog kojega učenici ne polaze u značajnijoj mjeri izvannastavne i izvanškolske glazbene aktivnosti?

2. TEORIJSKI DIO

2.1. SLOBODNO VRIJEME

Slobodno se vrijeme definira kao vrijeme koje pojedinac provodi izvan profesionalnih, obiteljskih i društvenih obveza, odnosno vrijeme koje se odvija u funkciji odmora, razonode, razvijanja osobnosti i u procesa stvaralaštva. Ono je dio svakodnevnice čovjeka, postoji u svakoj sredini, ali je različito s obzirom na mogućnosti, interese, dob, spol, zanimanje i mjesto boravka. U njemu se stvaraju uvjeti za razvoj vještina, sklonosti, dispozicija, otkriva se nadarenost itd. Slobodno vrijeme odlikuje želja slobodnog izbora aktivnosti u odnosu na potrebe sudionika (Previšić, 2000). U suvremenom društvu slobodno vrijeme se, prema Stebbinsu (1992 prema Radočaj-Jerković, 2017b) dijeli na promišljeno ili organizirano (*serious leisure*) i neodređeno (*casual leisure*). Spector (2007 prema Radočaj-Jerković, 2017b) pojam *serious leisure* veže za čovjekovu ustrajnost i upornost, željom za neposlovnim uspjesima, značajnim osobnim naporom i dobrobiti, razvojem vlastite osobnosti te ispunjenim moralnim i društvenim životom. Neodređeno vrijeme prema njemu predstavlja slobodno vrijeme koje uključuje igru, zabavu i razonodu.

Slobodno vrijeme i način provođenja istog sve se češće nalazi u radovima autora koji se bave proučavanjem stresa. Istraživanja slobodnih aktivnosti i njihova djelovanja na ljude počela su se provoditi tek nakon 1970. godine. U istraživanjima je vidljivo da manjak slobodnog vremena, brojne obveze i konflikti između socijalnih uloga uvelike utječu na razvitak stresa. Autori Brdar i Lončarić (2004) ističu da se i dosada ubraja kao loše organizirano slobodno vrijeme koje time prouzrokuje stres. Arbunić razvrstava prazan prostor od slobodnog vremena. Prazan prostor ili dokolicu naziva odsječkom slobodnog vremena koji nije iskorišten ni za odmor, ni osobni razvoj, već za besciljno trošenje vremena ili popunjavanje slobodnog vremena oblicima društveno neprihvatljivog ponašanja (Arbunić 2004 prema Martinčević 2010).

Suprotno tome kvalitetno provođenje slobodnog vremena izaziva raspoloženje, a neka su istraživanja utvrdila uzročni odnos između slobodnih aktivnosti te sreće i zadovoljstva životom. Shodno tome, utvrđena je pozitivna povezanost aktivnog provođenja slobodnog vremena na psihičko i fizičko zdravlje (Brdar i Lončarić, 2004).

Način provođenja slobodnog vremena u određenim slučajevima smanjuje stres, dok u drugim okolnostima uzrokuje i suočavanje sa stresom (Brdar i Lončarić, 2004). Trenberth i Dewe (2002) navode razloge zbog kojih je odraslim ljudima slobodno vrijeme bitan faktor u

suočavanju sa stresom: prvi je aktivnost i izazov, a drugi pasivno oporavljanje. U jednom od provedenih istraživanja, ispitanici su naveli da im aktivne slobodne aktivnosti omogućavaju potpunu usredotočenost na druge sadržaje, dok su za pasivne naveli da im koriste pri smanjenju stresnih situacija.

Suvremeni čovjek posjeduje sve više slobodnog vremena, ali istovremeno brojne dužnosti izvan standardnih obveza, što njegovo vrijeme čine prebukiranim. Kada prestane borba za bolju egzistenciju, koja mobilizira ljudski um, čovjek će shvatiti koliko mu je slobodno vrijeme bitno za osobno prikupljanje psiho fizičke energije i oblikovanje novih ideja korisnih čitavom društvu, te će istovremeno početi razmišljati i o kulturi provođenja slobodnog vremena. Stoga, ne čudi činjenica kako je fenomen slobodnog vremena bitan faktor u razvoju ljudske civilizacije (Vidulin-Orbanić, 2008).

2.1.1. Slobodno vrijeme mladih

Čovjek današnjice raspolaže slobodnim vremenom više negoli ikad. Tehnološkim i znanstvenim razvitkom povećava se broj sati slobodnog vremena te je od posebnog značenja kako će se to slobodno vrijeme iskoristiti. Fenomen slobodnog vremena danas se promatra s društveno-pedagoškoga konteksta u kojem se mladi prepuštaju aktivnostima po svom nesmetanom izboru. U vrijeme odrastanja osoba je podložnija negativnim utjecajima okoline, stoga je iznimno važno tko će mu i kako razvijati odnos prema slobodnom vremenu i kulturi. Bitan faktor u odgoju i odabiru djetetove aktivnosti imaju i njegovi roditelji. Usmjeravajući i potičući dijete u uključivanje u različite aktivnosti, roditelji neizravno utječu na djetetove socijalne odnose, što može utjecati na razvoj ponašanja adolescenta (Martinčević, 2010).

Slobodno je vrijeme vrlo složena pojava. Svojim implikacijama i sadržajima ono je postalo snažan faktor odgoja i obrazovanja. Slobodno vrijeme još uvijek je nedovoljno istraženo. Pedagoška teorija se vrlo malo i zakašnjelo počela baviti slobodnim vremenom kao svojom znanstvenom preokupacijom. Osim toga, mnoštvo je slobodno-vremenskih okolnosti, sadržaja, aktivnosti i događaja koje valja pedagoški artikulirati i odgojno osmisliti, kako bi se razvojno utjecalo na kulturu provođenja slobodnog vremena kod mladih (Previšić, 2000).

Veliki utjecaj odabira slobodnih aktivnosti ima odgoj koji u razdoblju odrastanja usmjerava osobu na odabir kvalitetnog ili manje produktivnog provođenja slobodnog vremena (Previšić, 2000). Za djetetov odgoj primarno je zaslužna obitelj, u kojoj se spontano usvaja način življenja i životni stil. U obiteljskom ozračju provode se prve djetetove slobodne aktivnosti. One mogu biti pasivne i aktivne, poput zajedničkog gledanja televizije, igranja

društvenih igara, čitanja knjiga, rekreacije, odlaska u kino, slušanja glazbe itd. Obitelj također sudjeluje i u aktivnostima djece i mladih kroz komunikaciju s ostalim organizatorima slobodnog vremena njihove djece, odnosno odgojno-obrazovnim ustanovama, koje obuhvaćaju područje izvan obitelji. Obitelj, do djetetova sazrijevanja ima zadaća uspostaviti komunikacijsku vezu aktivnosti koja se veže uz pojavu djetetovog slobodnog vremena izvan obiteljskog okruženja (Radočaj-Jerković, 2017b).

Najveću pozornost znanstvenika i javnosti zaokuplja rasprava o socijalizaciji, odnosno procesu socijalizacije djece i mladih. Pritom se socijalizacija tumači kao integriranje pojedinca u društveni život kroz fazu prilagođavanja društvenim zahtjevima i normama. Iako je jasno da je proces socijalizacije intenzivan u djetinjstvu i ranoj mladosti, on traje i u kasnijim razdobljima, kada utječe na već izgrađena mišljenja i stavove. Socijalizacijski faktori, utjecaji djece i mladih dijele se u dvije skupine: primarne i sekundarne. Primarni su roditelji i vršnjaci, a sekundarni čine škola, crkva i mediji. U današnjem vremenu, mladi često posežu za uporabom medija u slobodnom vremenu. Problem nastaje kada uporaba različitih medija, nakon druženja s vršnjacima, postaje najčešća aktivnost u slobodnom vremenu mladih. Suvremeno društvo postalo je nezamislivo bez medija masovnih komunikacija, koji se sve više šire i samim time utječu na sve brojniji auditorij. Pritom je uočljivo da svaki novi naraštaj djece odrasta u okolini bogatoj medijima i njihovim sadržajima. Posebno se, od nastanka medija, posvećuje pozornost odnosa djece i medija. Naime, djeca prolaze kroz intenzivno formativno razdoblje, a u tom periodu, sve do svoje zrelije dobi, upijaju sadržaje upitne kvalitete, koji se nalaze oko njih. Najkorišteniji globalni medij u provođenju slobodnog vremena je televizija, a mladi uglavnom posežu za uporabom filmskih programa i kvizova. Medijima je prvotna funkcija zabava, dok indirektno utječu i na odgoj, kako starije, tako i mlađe populacije. Iako se za roditelje smatra da imaju najveću odgovornost za osposobljavanje djece za selektivno korištenje medija, oni u većini slučajeva ne preuzimaju ulogu medijskog odgajatelja (Ilišin, 1999).

Slobodno vrijeme postaje sve teži problem suvremenog društva. „Novo je doba donijelo sa sobom sasvim nove paradigme, a škola se nalazi između svjesne određenosti da se na mlade intenzivno odgojno utječe i određene nemoći pred navalom novih virtualnih svjetova“ (Martinčević, 2010: 22). Pedagogija slobodnog vremena posebno se bavi ovim problemom, upravo zbog toga što je njezina ključna točka upravo čovjek (Mlinarević i Brust Nemet, 2012).

Kvalitetnim i ispravnim provođenjem vremena podložnije su djevojke u adolescentsko doba. Djevojke su pretežito angažirane u kreativnim, kulturnim, te izvannastavnim i

izvanškolskim aktivnostima, dok su mladići podložniji nekvalitetnom provođenju slobodnog vremena, tj. izlascima i zabavama. Iako su određeni elementi spolne razlike u provođenju slobodnog vremena različiti, oba spola ipak imaju podjednaku razinu kod društvenih aktivnosti s vršnjacima (Raboteg-Šarić i sur., 2002).

Djeca provode većinu svoga vremena u školi, stoga je nužno osigurati im pozitivni utjecaj na njihov odgoj i razvoj. Škola je pozvana usmjeriti školski kurikulum, naročito kurikulum izvannastavnih aktivnosti, prema učenikovim odredbama i potrebama. Odgojni proces u slobodnim aktivnostima ima svoju razvojnu putanju. Shodno tome, učenike treba odgajati u poticajnom kontekstu, postupno i sustavno, primjereno dobi djece, potičući ih na aktivnosti sa svrhom krajnjeg osamostaljenja. Prema Martinčević (2010) „škola ima mogućnost, priliku i zadaću sustavno odgojno utjecati u svim segmentima, pa tako i u segmentu odgoja za slobodno vrijeme“ (Martinčević, 2010: 19). Ukoliko školskim aktivnostima dodamo i izvanškolske, zaključit ćemo da se mladima pruža ruka pomoći i podrške (Vidulin-Orbanić, 2008).

Previšić ističe kako je poželjno od rane dobi omogućiti djetetu slobodan izbor u biranju aktivnosti, pod uslovom da one nisu „izlika roditeljima za ostvarivanje vlastitih neostvarenih ambicija“ (Previšić, 2000 prema Radočaj-Jerković, 2017b: 43). Osim toga, kritizira pretjerano provođenje uključivanja djece i mladih u aktivnosti tokom slobodnog vremena. Naime, problematika preopterećenosti učenika, zahtjevima kojima su izloženi, postaje paradoksalna. Suprotno težnji zagovaranju rasterećenosti učenika, događa se suprotno. Svaka školska ustanova predstavlja obvezu te s time i opterećenje za učenika. Zahtjevi, koji se odnose na razvijanje kompetencija učenika nastavnim i izvannastavnim sadržajima, često su vremenski i psihički prezahtjevni. Preopterećenost učenika nastaje predimenzioniranjem zahtjeva koji se postavljaju učeniku i koji s time nisu u skladu s njegovim razvojnim mogućnostima. Preopterećenost je učenika kontinuirano prisutna u hrvatskoj obveznoj školi. Taj fenomen moguće je pratiti već od 1874. godine, odnosno od uvođenja školske obveznosti. Izvanškolski izvori, tj. domaće zadaće, stavovi i ambicije roditelja kao i uključivanje u preveliki broj izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti, također se smatraju činiteljima preopterećenosti učenika. Munjiza i sur. (2016) ukazuju na podatak u kojemu su odrasli građani manje rasterećeni od djece u dobi od 12 do 15 godina. Naime, odraslim građanima zakonom je određena radna satnica, dok se od djece očekuje da, pored obvezne školske nastavne satnice ispunjavaju i ostale izvanškolske obveze. Trajna su zalaganja svih čimbenika školske politike u rasterećenju učenika školskim obvezama, kako bi se u stvarnosti događalo

suprotno očekivanom. Zbog svoje očite suprotnosti s realnošću ta se pojava nazvala paradoksom preopterećenošću (Munjiza i sur., 2016).

2.2. IZVANNASTAVNE I IZVANŠKOLSKE AKTIVNOSTI

Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti su aktivnosti u kojima učenici sudjeluju tijekom slobodnog vremena. Slobodno vrijeme se definira kao vrijeme u kojem pojedinac po svojoj volji odabire oblike i sadržaje odmora, razonode i stvaralaštva (Šulentić Begić i sur., 2016). Kao oblici rada izvannastavne i izvanškolske aktivnosti imaju određene specifičnosti u organizaciji i u realizaciji aktivnosti. Odgojno-obrazovna dužnost škole je organiziranje raznih izvannastavnih aktivnosti koje učenici odabiru prema vlastitim interesima. Izvannastavne aktivnosti karakteriziraju okupljanja učenika u slobodno izvannastavno vrijeme u školama s pretežno kulturno-umjetničkim, športskim, tehničkim, rekreacijskim i znanstvenim obilježjima., dok izvanškolske aktivnosti organiziraju udruge, društva ili organizacije izvan škole (Šiljković i sur.,2007).

Mijenjanjem povijesnih, društvenih, filozofskih i religijskih utjecaja izmijenio se i odnos prema odgoju, a isto tako i slobodnom vremenu u školi i izvan nje (Radočaj-Jerković, 2017b). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti postaju zapažene i aktualne sredinom prošloga stoljeća, iako su se u raznim oblicima pojavljivale i prije. Uloga izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti od tada postaje sve traženija i popularnija. Podatak koji ukazuje na značajan porast zaposlenosti u Americi 1970. godine ukazuje upravo na to. Djeca su uglavnom nakon školskih obaveza prepuštena sebi na brigu, što ih čini rizičnom skupinom sklonom negativnim utjecajima poput droge, alkohola, problematičnog ponašanja u školi i lošijim uspjehom u školi (Koritnik, 1969 prema Šiljković i sur., 2007). U djetetovom okruženju, uz njegovu obitelj, istaknuto mjesto zauzima okolina, na koju se gleda kao niz raznih utjecaja u interakciji, pri čemu utjecaji iz prisne blizine imaju veći značajan, dok udaljeniji utjecaji imaju nedovoljno jak značaj za dijete. Prema Valjan Vukić (2016) negativan ili pozitivan utjecaj stvaraju vršnjačke grupe koje djeluju na ponašanje, navike, interese i stavove adolescenta. Zbog činjenice da se pojedinac nalazi u procesu odrastanja i nepotpunog razvitka identiteta, mladi su podložniji, naročito u razdoblju adolescencije, biti pod utjecajem čimbenika iz užeg i šireg okruženja, kulturnih normi i vrijednosti društva. Stoga, preventivne aktivnosti u obliku kvalitetno organiziranog slobodnog vremena treba

provoditi već u nižim razredima osnovne škole, dok različiti oblici neprimjerenog ponašanja još nisu učestali, stabilni i kontinuirani.

Izvannastavni i izvanškolski odgoj započinje se intenzivno razvijati poslijeratnom reformom osnovne škole. Previšić (1985) navodi kako su te aktivnosti prerasle u bitan strukturni dio školskog rada nakon što su 1953. godine službeno uvedene u škole pod nazivom slobodne aktivnosti (Previšić, 1985 prema Šiljković i sur., 2007). Od osamdesetih godina prošloga stoljeća sve do danas u hrvatskim školama izvannastavni oblici nastave organiziraju se pod nazivom izvannastavne aktivnosti (Jurčić, 2008).

U istraživanju provedenom 2010. godine, u kojemu su ispitani učenici šestog i sedmog razreda, 42% učenika odgovorilo je da su uključeni u rad izvannastavnih aktivnosti unutar škole. Vidljivo je da su djevojčicama privlačnije izvannastavne aktivnosti, dok su dječacima omiljenije izvanškolske aktivnosti. Od ukupnog broja učenika 45% učenika izjavilo je da pohađa određenu izvanškolsku aktivnost. Provedena anketa ukazuje na znatnu potrebu organiziranja većeg broja izvannastavnih aktivnosti prilagođenih potrebama dječaka (Martinčević, 2010). Stoga, pristupi li se kurikulumu izvannastavnih aktivnosti prema učenikovim željama i nastavnikovim preferencijama, zasigurno će provođenje slobodnog vremena i od strane učenika i nastavnika biti svrhovitije (Pešorda, 2007).

Istraživanje, provedeno 2016. godine na području Hrvatske, dobilo je uvid sudjelovanja učenika u izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima. Iz rezultata navedenih istraživanja možemo uočiti kako se uključenost učenika viših razreda osnovne škole u izvanškolske aktivnosti u različitim dijelovima Hrvatske znatno razlikuje, na što upućuju i inozemna istraživanja. Često, u manjim mjestima ponuda izvanškolskih aktivnosti nije velika s obzirom na veličinu, potrebe i financijske mogućnosti lokalne zajednice te su učenici uglavnom primorani odabrati slobodnu aktivnost koja se odvija u školskoj zajednici. Dok u većim mjestima/gradovima, ponuda uglavnom nije ograničena, pa su učenici sukladno svojim interesima i afinitetima skloniji birati aktivnosti izvan škole, ukoliko ih ne mogu ostvariti u okviru svoje škole (Valjan Vukić, 2016).

Nužno je učeniku omogućiti samostalan izbor izvannastavnih ili izvanškolskih aktivnosti kako bi se u njima osjećao slobodnim te mu time ostvariti želju za potvrđivanjem, dokazivanjem, tj. pokazivanjem njegovih mogućnosti u stvaranju (Arbunić, 1998 prema Jurčić, 2008). Djeca tokom provođenja takvih vrsta aktivnosti dijele zadatke i obveze i time razvijaju osjećaj odgovornosti, ali i samopoštovanja. Stoga, slobodne aktivnosti izvan škole i nastave valja temeljiti na slobodi izbora i unutaršnjoj motivaciji pojedinca. Prije svega, za

učenika slobodne aktivnosti su aktivnosti koje ga karakteriziraju, individualizirane su prije svega interesantne i pogodne za razvijanje radnih navika (Šulentić Begić i Vranješević, 2013).

Kako bi se učenici informirali o ponudi aktivnosti u školi, oglašavaju se sadržaji i organizacija rada. Sa sadržajima rada učenici se upoznaju kroz izložbu likovnih, literarnih i drugih radova, školskih listova, školskih nastupa, objavom o postignutim rezultatima na natjecanjima ili na Danu otvorenih vrata. S obzirom na interes, sklonost, sposobnost ili moguću preporuku nastavnika, utemeljenu kroz praćenje učenikovog rada, učenik se odlučuje za određenu aktivnost i početkom školske godine uključuje u rad (Valjan Vukić, 2016).

Nastavni plan i program za osnovnu školu iz 2006. godine zorno prikazuje kako su izvannastavne aktivnosti način rada u kojemu se svrhovito sprječava neprihvatljivo ponašanje, potiče se samoaktualizacija učenika i samostalno-istraživačko učenje (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006). Osim toga, obavljanje ovakvih aktivnosti samo po sebi je nagrada zbog izražavanje osobnog stila. Zorno tome, Jurčić (2008) ističe kako samo ispunjeni i zadovoljni ljudski interesi imaju stvaralačku i razvojnu moć.

Uvođenjem *Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda* veća pozornost posvećuje se izvannastavnim aktivnostima kao bitnom čimbeniku sveukupnoga odgojno-obrazovnog djelovanja i dijelu obveznog nastavnoga plana (Valjan Vukić, 2016). No, prema današnjem *Nastavnom planu i programu za osnovnu školu* (2006) predviđen je tek jedan sat tjedno za izvannastavne aktivnosti za sve razrede iako takve aktivnosti pružaju učitelju slobodu kreiranja odgojno-obrazovnoga rada, a istodobno i uspješan poticaj za angažiranje učenika za rad izvan redovne nastave. Dok je u nekim školama izražen stalan uspješan rad u izvannastavnim aktivnostima, u drugim školama takvog rada gotovo da i nema. Izvannastavne aktivnosti treba postaviti u ravnopravan položaj s drugim djelatnostima u školi te, kao i u druge nastavne sadržaje, ulagati maksimalan trud u njihovu organizaciju i realizaciju (Previšić, 1985).

Prema nastavnim područjima izvannastavne aktivnosti mogu se grupirati na područja tjelesne i zdravstvene kulture, prirodoslovlja i ekologije te jezično-umjetničko i informatičko-matematičko područje. Prema namjeni dijele se na aktivnosti koje utječu na razvitak ličnosti učenika (obrazovne ili odgojne, umjetničke, informativno-poučne), a prema mjestu ostvarivanja izvannastavne aktivnosti organiziraju se u školskom prostoru i izvan škole (Izješće o hrvatskom školstvu, 2000 prema Šiljković i sur., 2007).

Od učitelja se očekuje da definira ciljeve, metode, socijalne oblike rada, odnosno da bude pokretač, kreator sklon istraživanju i organizator u izvođenju izvannastavnih aktivnosti. Prije svega za sve to učitelj-voditelj izvannastavnih aktivnosti treba imati sklonosti i

mogućnosti, kako bi uspio oživjeti određeni program slobodnih aktivnosti. Škola bi osim toga trebala imati u vidu učiteljeve sklonosti i mogućnosti, odnosno valjalo bi zaduženje odabira izvannastavnog programa prepustiti učitelju, a ne programu koji zadovoljava potrebu na razini škole (Jurčić, 2008).

Stručno usavršavanje učitelja u programu aktivnosti izvan nastave potrebno je orijentirati s obzirom na svrhu i cilj. Svrha školskih izvannastavnih aktivnosti leži u poticanju socijalnih i odgojnih vještina, usmjeravanju ka pozitivnim interesima i vrijednostima pojedinca. Cilj aktivnosti, usmjeren je ka poticanju učenika na otkrivanju znanja, dobrovoljno bavljenje sadržajima i stvaralačkim procesima, prema potrebama koje se potom postupno svrhovito razvijaju. U svemu tome brojna današnja tehnika i tehnologija osigurava učiteljima nove modele za oblikovanje i izvođenje programa izvannastavnih aktivnosti. Osim učenika i učitelja, kako bi rad u aktivnostima bio što učinkovitiji, potrebno je uključiti i ostale učesnike, stručnjake iz drugih škola, roditelje i lokalnu zajednicu (Jurčić, 2008).

U određenim školama zbog brojnih razloga organizacija i provedba izvannastavnih aktivnosti nije jednako uspješna, stoga učenici često potrebu za organiziranim provođenjem slobodnog vremena nadoknađuju angažmanom u nekim izvanškolskim aktivnostima u organizaciji društava pojedine lokalne zajednice (Valjan Vukić, 2016).

Poveznicu između škole i društvene sredine čine izvanškolske aktivnosti koje počivaju na sličnim načelima kao i izvannastavne, budući da se angažman učenika u aktivnostima izvan škole priznaje kao da se ostvaruje u školi. „Izvanškolske aktivnosti realiziraju određene programe rada i na taj način ostvaruju pedagoški utjecaj na djecu i mlade koji u njima zadovoljavaju svoje potrebe i interese“ (Valjan Vukić, 2016: 36).

Aktivnosti u kojima se učenici mogu angažirati izvan škole su: umjetničke škole (glazbene ili baletne), škole stranih jezika, sportski klubovi različitog sadržaja, kulturno-umjetnička društva, predmetno-znanstvena društva, klubovi mladih tehničara, radionice i slično. Izrazito popularne aktivnosti izvan škole su sportske aktivnosti. Istraživanje koje je provela Valjan Vukić (2016) pokazalo je da 39,4 posto mladih pohađa neku od sportskih aktivnosti. O vrsti sportske aktivnosti kojima se mladi bave u slobodno vrijeme uglavnom ovisi ponuda klubova koji djeluju na pojedinim lokalnim zajednicama. Zbog čega su sportske aktivnosti najpopularnije na skali ukazuje mišljenje roditelja, koji percipiraju sport kao najbolji odabir slobodne aktivnosti za djecu, zbog pozitivnog djelovanja na razvoj, socijalizaciju i mišljenje djeteta, koji pri sudjelovanju u sportskoj aktivnosti sam izražava osjećaj pripadnost u skupini (Foretić i Bjelajac, 2009 prema Valjan Vukić, 2016). Drugo mjesto (6,7 %) prema interesu učenika za izvanškolske aktivnosti zauzima sudjelovanje u

plesnim skupinama. Učenici su pretežito uključeni u organizacije kulturno-umjetničkih društava, plesnih škola i radionica suvremenog plesa, a 4,6 posto navodi glazbenu školu kao vlastiti odabir kvalitetno provedenog slobodnog vremena, u kojem razvijaju glazbeni potencijal i talent. Manji interes djeca izražavaju za školu stranih jezika (3,4 %). Razlog tomu je činjenica da su u okviru školskog kurikulumu obično učenicima ponuđeni raznovrsni jezici kao izborni predmeti te time djeca zadovoljavaju interes učenja stranih jezika. Dramskim radom u okviru dramske skupine bavi se 2,2 posto učenika. Zbog manje potražnje i mogućnosti u lokalnim područjima, učenici često nisu u mogućnosti odabrati takvu vrstu aktivnosti izvan škole. Osim navedenih aktivnosti, mladi su izvan škole okupirani sudjelovanjem drugi vrta aktivnosti poput crkvenog zbora i ministriranja u crkvi, vatrogasne mladeži, planinarenja i škole jahanja. Dakle, o izboru različitih sadržaja aktivnosti utječe ponuda aktivnosti u lokalnoj zajednici te ovisno o njoj, mladi biraju aktivnosti kojima su skloni (Valjan Vukić, 2016). Osim toga, na odabir aktivnosti izvan škole djeluju agencije i organizacije koje svojim marketinškim aktivnostima uvjeravaju da svoje slobodno vrijeme, pod time je uključen i novac, mladi usmjere prema njihovim sadržajima. Problem nastaje kada se mlade, bez provjera stručne kvalifikacije osobe koja održava aktivnosti, upisuje na razne sportske klubove, dramske radionice, škole plesa itd. „Tako se događa da su djeca prepuštena izvaninstitucionalnim profesionalnim ponudama koje nikako ili vrlo malo korespondiraju sa školom i njezinom odgojnom zadaćom“ (Šulentić Begić i sur., 2016: 2).

Angažiranjem mladih u izvanškolskim i izvannastavnim aktivnostima, uvođenjem u svijet kulture, umjetnosti, znanosti i tehnike, njeguje se i proces profesionalnog usmjeravanja djeteta. Stoga pri organiziranju izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti treba voditi računa o kvaliteti rada svake odgojno-obrazovne aktivnosti (Šiljković i sur., 2007).

2.2.1. Izvannastavne i izvanškolske glazbene aktivnosti

Glazbeno (umjetničko) obrazovanje oduvijek je imalo važnu ulogu u odgoju svakog pojedinca. Od davnina se, a naročito od vremena Stare Kine i Stare Grčke, vjerovalo u odgojne i druge moći glazbe. Glazbeni odgoj shvaćao se kao odgoj putem glazbe. Prvotna odgojna funkcija glazbe, sukladno evoluciji, prerasla je i u obrazovnu i time postala odgojno-obrazovna konstanta koju pratimo kroz cijelu razvojnu povijest školstva. Glazbenim obrazovanjem zadovoljavaju se spoznajni, doživljajni i psihomotorni interesi pojedinca, dok

se odgojem razvijaju međuljudski odnosi te se prihvaćaju društvene norme. Sukladno tome, neupitno je mjesto glazbe u današnjem općem odgoju i obrazovanju (Rojko, 2012).

U proteklim desetljećima glazba je sve više prisutna u svakodnevnicu. Njome, kroz slušanje glazbe, djeca i mladi ispunjavaju aktivno i pasivno slobodno vrijeme, a prije svega stvaraju vlastiti psihički i fizički karakter. Još od starih civilizacija vjeruje se da glazba pozitivno utječe na čovjeka. Poznato je da je filozof Pitagora liječio duševne poremećaje uz pomoć slušanja glazbe. Grčki filozof držao se gledišta da određene ljestvice smiruju, a druge uzbuđuju čovjekove osjećaje, svijest i karakter. Prema filozofu Platonu, glazba utječe na uređenje države, a prema novijim istraživanjima, dokazano je da glazba doista izaziva povoljne fiziološke promjene te pomaže u socijalnim, emocionalnim, i intelektualnim problemima. Osim toga, glazba pozitivno djeluje na motoričku koordinaciju, samopouzdanje, govor i komunikaciju djece s posebnim potrebama. Konkretno, u glazboterapiji u pasivnoj (receptivnoj) metodi glazba se koristi kad osoba ima problema s izražavanjem emocija ili poslije bolnog operativnog zahvata kao pozadinska glazba koja ima svrhu opuštanja. Shodno tome, znanstvenici provode istraživanje u kojem zaključuju da slušanjem umjetnički vrijedne, kvalitetne glazbe i provođenjem glazbenih aktivnosti, kratkoročno smanjuju pesimizam i povećavaju čovjekovo optimistično stanje. Mladi obično preferiraju glazbu koja ih vodi prema stanju poželjne budnosti. Osim toga, u adolescentskoj populaciji, naginju glazbi koja ih veže za socijalno prihvaćanje društvene skupine (Škojo, 2016).

S obzirom da je slušanje glazbe s emocionalnom, kognitivnom ili pozadinskom svrhom sastavni dio svakodnevnih aktivnosti, potrebno je mlade pravilno orijentirati i uputiti u aktivno slušanje estetski vrijedne glazbe te ih istodobno i motivirati za aktivno sudjelovanje u glazbenim izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima, koje se baziraju po principu slušanja i obrađivanja umjetnički lijepe glazbe (Škojo, 2016).

Glazbena je nastava priznata tijekom cijelog obrazovnog razvoja kao bitan element u formiranju glazbenih i drugih kompetencija. Osim u glazbenim školama, učenici stječu glazbenu kompetenciju na predmetu Glazbena kultura te u općim i specijaliziranim gimnazijama pod nazivom Glazbena umjetnost (Šulentić Begić i Vranješević, 2013). Strukovne škole, prema Škojo, nemaju sličan predmet, a samim time su učenici onemogućeni polaziti i izvannastavne glazbene aktivnosti, jer nisu kao takve uvedene u njihov školski sustav. Učenici strukovnih škola, zbog nedostatka bavljenja glazbom, orijentiraju se na izvanškolske glazbene aktivnosti (Škojo, 2016).

U Hrvatskoj, prema važećem nastavnom planu i programu, učenici kroz obvezno osnovno školovanje, u dobi od okvirno šest do petnaest godina, pohađaju predmet Glazbena

kultura u trajanju od jednog školskog sata po tjednu. Nastava glazbene kulture bazira se prvenstveno na temelju psihološkog i kulturno-estetskog načela. Psihološko načelo polazi od činjenice da učenici vole glazbu i da se njome iz tog razloga aktivno bave kroz pjevanje i sviranje instrumenata. Škola tako ima zadaću ispuniti učenikovu želju i uskladiti ju sa njegovim sposobnostima i interesima. S druge strane, kulturno-estetsko načelo zagovara da nastava glazbe mora učenika pripremiti za život, odnosno podučiti ga, kroz slušanje umjetnički vrijedne glazbe, prepoznavanju estetski vrijedne glazbe, tokom školovanja i nakon njega. U današnjoj poplavi svakovrsne glazbe, pri čemu je slušanje glazbe postalo dominantno ponašanje većine ljudi, izvanredno je važno uvođenje učenika u kulturu glazbe. Osim redovne nastave, nastavu Glazbene kulture, koja uključuje izbornu nastavu i nastavu izvan učionice (posjet glazbenim priredbama), učenici polaze i izvannastavne aktivnosti kao što su: zbor, orkestar, folklor, ples, glazbena slušaonica itd. (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006). U hrvatskim školama izvode se, pretežito izvannastavne glazbene aktivnosti usmjerene na pjevanje (zborsko, solističko), sviranje (orkestri, instrumentalni sastavi, solistička glazbala, školski bend) i ples (ritmika, folklor). Sve prisutniji su i drugačiji oblici glazbenih aktivnosti, bazirani na slušanje (glazbene slušaonice) te glazbene multimedijske radionice (Radočaj-Jerković, 2017b).

U Osječko-baranjskoj županiji, na temelju provedenog istraživanja (Dubovicki, Svalina i Proleta, 2014 prema Radočaj-Jerković, 2017b), utvrđene su najprisutnije izvannastavne glazbene aktivnosti u školama tog područja. Dominantna glazbena aktivnost je pjevački zbor, uglavnom podijeljen na mali zbor za učenike razredne nastave od prvog do četvrtog razreda osnovne škole, tj. djecu u dobi od sedme do desete /jedanaeste godine i veliki zbor za učenike predmetne nastave od petog do osmog razreda, tj. djecu u dobi od jedanaeste do četrnaeste godine (Šulentić Begić i Vranješević, 2013). U većini slučajeva zbor je, u ulozi izvannastavnih aktivnosti, glavni nositelj školskih koncerata, priredbi i natjecanja. Slijedi folklorna skupina, ritmika i ples, orkestar, pjevačka skupina, plesna skupina, sviranje sintesajzera, glazbena skupina, glazbeno-scenska skupina, glazbena mladež, tamburaška skupina, napredni tamburaši, instrumentalna skupina, mali svirači i skupina u kojoj se uče svirati afričkih bubnjevi Ćembre. Iz istraživanja je vidljiv veći broj izvannastavnih aktivnosti orijentiranih ka pjevanju (Dubovicki, Svalina i Proleta, 2014 prema Radočaj-Jerković, 2017b).

Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti su, a ne nastava u razredu, prava srž aktivnoga muziciranja. Tu se ostvaruju ciljevi koji se ne uspijevaju ostvariti u redovnoj nastavi, a sadržajno prate suvremena zbivanja i spoznaje. Također se, kroz takvu vrstu aktivnosti

približavaju sadržaji učenikovim željama, pridonoseći razvoj osobnosti individue te se stvaraju uvjeti pogodni za kulturni napredak i očuvanje kulturnih vrijednosti (Šulentić Begić, 2010).

Posebno mjesto u izvannastavnim glazbenim aktivnostima zauzimaju ansambli: zbor i orkestar. Prema Radočaj-Jerković (2017b), ansambli su prilika za unaprjeđivanje estetski orijentirane, suvremene koncepcije nastave glazbe. Školski glazbeni ansambli mjesto su ostvarenja estetskog odgoja, ne samo u umjetničkom, nego i u praktičnom, izvođačkom i odgojnom smislu (Radočaj-Jerković, 2017b).

Rad u izvannastavnim, pa tako i u aktivnostima izvan škole, razlikuje se od redovne nastave u organizaciji, metodi i obliku rada te sadržajima koji trebaju značajnije odgovarati interesima učenika. Takve aktivnosti doprinose širenju učenikovih horizonta te izravno utječu na povezivanje sadržaja redovite glazbene nastave (Radočaj-Jerković, 2017a).

U urbanim sredinama dostupnije su i često popularnije izvanškolske glazbene aktivnosti. Razlog tomu doprinosi činjenica da su izvanškolske glazbene aktivnosti lakše za polaganje, jer si učenici, u dogovoru s roditeljima, organiziraju vrijeme nakon škole, bez dodatnog napora u organizaciji slobodnog vremena. Za izvanškolske aktivnosti potrebno je dodatno novčano ulaganje, plaćanje participacije ili školarine, što je isto jedan od mogućih razloga zbog kojih učenici iz manjih mjesta, osim daljine kluba, udruge, glazbene ili plesne škole, ne polaze takve aktivnosti (Valjan Vukić, 2016).

2.2.1.1. Pjevački zbor

Čovjek je jedino biće koje ima sposobnost upravljati vlastitim glazbalom, a ujedno i najstarijim glazbalom – glasom. Zborsko se pjevanje također javlja u samim počecima ljudskog čovječanstva. Stoga bismo mogli reći da je čovjek zapravo društveno i socijalno biće kojem je prirodno živjeti, pa tako i pjevati u zajedništvu. Pjevanje je prema tome, dominantna i omiljena čovjekova slobodna aktivnost te ju je potrebno njegovati kroz cijeli životni period, počevši od djetinjstva (Završki, 1979 prema Šulentić Begić i Vranješević, 2013).

„Pjevanje u osnovnoj školi najčešće je funkcionalno a ne umjetničko. U školi kao ustanovi koja učenicima posreduje (glazbenu) kulturu trebalo bi težiti umjetničkom pjevanju. Kako je takvo pjevanje objektivno teško ostvariti u razredu morao bi središnjim mjestom kvalitetnog pjevanja postati zbor“ (Rojko, 2012: 54). Aktivnim pjevanjem u zboru učenici usvajaju dragocjen dio nacionalne kulture, jer dobivaju jasan uvid u narodno i umjetničko

stvaralaštvo vokalne glazbe, kulture svoga i drugih naroda. Učitelj kao moderator takve vrste aktivnosti treba poticati razvijanje svijesti upoznavanja i prihvaćanja različitosti kako bi kvalitetno prikazao umjetničku, tradicijsku i glazbu svijeta (Završki, 1979 prema Šulentić Begić i Vranješević, 2013). Međutim, iako je primjetno da je zbor najzastupljenija izvannastavna aktivnost u školama, značajan je pad interesa učenika za ovakvu vrstu provođenja slobodnog vremena (Škojo, 2016). Razlog tomu je učenikova nemogućnost organizacije adekvatnog rasporeda, preopterećenost nastavnim sadržajima i satnica u školi. Stoga, većina voditelja ima poteškoće s dogovorima termina za održavanje zbora. Učenici su, kao što se zna, preopterećeni školskim obavezama te je zbog toga nerijetko teško pronaći zajedničko slobodno vrijeme (Šulentić Begić, 2010).

Ostvariti uspjeh na području zborskog pjevanja iziskuje za učenike ponekad i zamorne postupke vježbanja, što može dodatno otežati kvalitetu završnog cilja. Prema tome, učenike treba privući s izborom zanimljivog repertoara za pjevanje. „Budući da rad u nastavi zbora karakterizira sloboda u odabiru nastavnih sadržaja, a to u slučaju pjevačkog zbora znači slobodu u odabiru repertoara za pjevanje, nužno je repertoarnim odabirom potaknuti interes učenika za rad i vježbanje“ (Radočaj-Jerković, 2017a: 89). Ako se pridodaju, prilikom odabira repertoara, učenikove želje i sklonosti, uz estetske, glazbene i didaktičko-metodičke kriterije, motivacija i interes za takvu vrstu aktivnosti zasigurno će porasti. Iako je ponekad nemoguće uskladiti učenikove želje s učiteljevim glazbeno-estetskim, pjevačko-razvojnim i odgojno promišljenim odabirom repertoara, bitno je uvažiti učenikovo mišljenje (Radočaj-Jerković, 2017a).

Dodatni problem u zborskom pjevanju predstavlja nedostatak zbarske pjevačke literature. Školski pjevački zbor ili općenito dječji pjevački ansambl, sastav je, koji ne zanima hrvatske suvremene skladatelje. Voditelji pjevačkih zborova osuđeni su raditi na repertoaru, koji svojim temama i stilom pripadaju drugom vremenu te se time dodatno ugrožava učenikovo daljnje bavljenje glazbom (Radočaj-Jerković, 2009 prema Šulentić Begić, 2010).

U školama uglavnom djeluje zbor mlađe dobi, tzv. mali pjevački zbor, koji čine učenici razredne nastave (1. do 4. razred) i zbor starije dobi, tzv. veliki pjevački zbor, učenici predmetne nastave (5. do 8. razred). Podijeljenost učenika prema dobi neminovna je (Šulentić Begić, 2010). Učenici razredne nastave rasponom glasa te samim glazbenim mogućnostima nisu ravnopravni naspram učenika starije dobi. Tako učenici malog pjevačkog zbora pjevaju, rasponom njima prigodne jednoglasne pjesme, dok stariji, ovisno o mogućnostima zbora, pjevaju nešto zahtjevnije pjesme. Broj sati starijeg pjevačkog zbora varira od jednog do čak

četiri sata tjedno, tj. ako je zbor dvoglasan, nastava zbora izvodit će se dva sata tjedno, ako je troglasan, tri sata (Radočaj-Jerković, 2017a).

Učenici u školama polaze pjevački zbor isključivo svojevolumno i takav oblik aktivnosti se ne ocjenjuje. Šulentić Begić (2010) smatra da bi se zbor trebao tretirati kao izborna nastava na koji bi se način učenici ocjenjivali (ocjena zbora bi utjecala na opći uspjeh učenika) te bi tako učenici imali obvezu redovitog dolaženja na probe (Šulentić Begić, 2010).

Izvan škole učenici također mogu aktivno sudjelovati na dječjem pjevačkom zboru. Uglavnom se, kao i u školama, zborovi dijele na mlađe i starije skupine pjevača gdje se, prije samog upisa vrše eliminacije, tj. audicije.

Osim glazbenog razvoja, ne treba zanemariti i mogućnost dostizanja izvanglazbenih ciljeva putem pjevanju u zboru, konkretno osobnog rasta i razvoja pojedinca, samopouzdanja te neminovno stjecanja radnih navika (Radočaj-Jerković, 2017a).

2.2.1.2. Folklorni ansambli

Folklorna narodna/tradicijska glazba prenosi se isključivo usmenom predajom, tj. izvodi se i prenosi principom slušanja i pamćenja. Takva glazba utkana je u životima svake ljudske zajednice, a danas se s tim ciljem, održavanja karakterističnih običaja i tradicije određenog naroda, izvodi kroz ples, pjevanje i sviranje na tradicijskim glazbalima (Rojko, 2012).

Folklorne školske skupine nalik su kulturnim umjetničkim društvima, a finalni cilj im je održati glazbenu tradiciju na tom području, karakteristične narodne običaje i ostale elemente kulturne baštine (jezik, obredi, predaje i drugo). Glazbena tradicija određenog područja povezana je s geografskim smještajem i osobinama ljudi koji ga nastanjuju. Učenici se tako putem folklora susreću s tradicionalnim izvorima proizašlih iz naroda i kulturnih krugova područja na kojem se nalaze (Radočaj-Jerković, 2017). Prenoseći narodno stvaralaštvo na učenike, nastavlja se očuvanje tradicionalnih i segmenata kulturnih vrijednosti. Stoga je profesoru glazbe potreban profesionalni razvoj u stjecanju interkulturalnih kompetencija u cilju razvijanja stavova učenika o razumijevanju vlastite kulture i drugih kultura.

Za uspješan rad svake aktivnosti, tako i folklornog ansambla, najveća je odgovornost na voditelju, koji bi trebao prije svega biti stručna, kompetentna osoba. Dakle, voditelj bi trebao poznavati način života, običaje, jezik, način plesanja, sviranja te instrumentalnog

muziciranja pojedine regije kako bi takva vrsta aktivnosti bila uspješno izvedena. Za djecu, ovisno o njihovom uzrastu i samim sposobnostima, voditelj treba odabrati one pjesmice, igre i dijelove iz pojedinih običaja koji će svojim izvornim sadržajem zaokupiti dječju pažnju i poticati njihovu kreativnu individualnost (Rojko, 2012).

Prema istraživanju (Zrilić i Košta, 2009) izvannastavnih aktivnosti u školama Zadarske županije tijekom kojega su obuhvaćene sve osnovne škole (centralne i područne) u Zadarskoj županiji, rezultati pokazuju da, iako je malo učenika uključeno u aktivnosti u kojima se njeguje kultura i baština, takve glazbene aktivnosti djeluju uglavnom u manjim mjestima. Tako dalmatinske klape djeluju u dvije škole, a folklorne grupe u čak sedam škola (Zrilić i Košta, 2009).

2.2.1.3. Sviranje kao izvannastavna aktivnost

Sviranje u odgojno-obrazovnoj ulozi pojavilo se prvi put kod filantropista u osamnaestom, a u školama se počelo pojavljivati u devetnaestom stoljeću. Međutim, provođenje ideje u djelo nije bilo dobro realizirano, čak ni u SAD-u, unatoč tome što je takav oblik aktivnosti bio najbolje razvijen, zbog nedostatka financijskih sredstava za opremanje škole s glazbalima. Dakle, početke njihova uvođenja bilježimo tek počecima dvadesetoga stoljeća. U Europi, instrumentalno muziciranje razvilo se od pokreta Jugendbewegung i Orffovog Schulwerka. U našim školama, sviranje se, kao nastavno područje pojavilo 1958. godine s ciljem da učenike osposobi za muziciranje na dječjem instrumentariju. Nakon toga, sviranje je ušlo u Osnove nastavnog plana i programa osnovne škole 1959. godine, a kasnije se kao nastavno područje pojavljuje „u svim kasnijim programima s manje ili više jednakim formulacijama zadataka: da učenike treba osposobiti za sviranje do izvjesnog stupnja, uz obvezatno objašnjenje da to suvremena glazbena pedagogija zahtijeva“ (Rojko, 2012: 66).

U današnjoj školi, sviranje u razredu odvija se na dostupnim glazbalima, kao što su Orffov instrumentarij, blokflaute, melodike itd. Iako psihološko opravdanje, da su djeca intrinzično motivirana za sviranje, takva aktivnost ne može se opravdati glazbeno, odnosno umjetnički (Rojko, 2012). Zbog toga se, češće sviranje odvija u izvannastavnim, u okviru tamburaških, rjeđe duhačkih orkestara ili izvanškolskim aktivnostima u okviru individualnog tečaja sviranja glazbala i grupnog muziciranja, orkestra. Sviranje glazbala zahtjeva usvajanje osnova sviranja glazbala i glazbene pismenosti, te zbog premale satnice i financijske nemogućnosti škole (kupovina instrumenata, stalaka za note i druge glazbene opreme) nastaje

problem u kvalitetnom realiziranju takve aktivnosti na nastavi glazbene kulture i izvannastavnoj aktivnosti u okviru grupnog muziciranja. Zbog toga su učenici primorani upisati i provoditi takvu vrstu aktivnosti izvan škole (Radočaj-Jerković, 2017b).

2.2.1.4. Tečajevi sviranja

Osim u glazbenoj školi, djeca mogu naučiti svirati glazbalo i u raznim centrima, radionicama, udrugama i slično, koji nude razne tečajeve sviranja glazbala. Tečajevi sviranja glazbala namijenjeni su djeci i odraslima. Dakle, uglavnom za polaznike tečaja glazbala ne postoji dobna granica. Na tečajeve se u pravilu primaju svi prijavljeni polaznici bez ikakvog provođenja prijamnog ispita kojim se provjeravaju glazbene sposobnosti, što nije slučaj u glazbenim školama (Šulentić Begić i sur., 2016). U ponudi se često nalaze sljedeća glazbala: glasovir, sintesajzer, gitara, flauta, harmonika, saksofon itd. Tečajevi mogu biti vođeni, ovisno o vlastitom izboru, prema individualnom ili grupnom (u paru ili u manjoj grupi) načinu rada. Zbog mogućnosti biranja glazbala, što u općeobrazovnim školama često nije moguće, učenici ne rijetko polaze tečajeve sviranja glazbala (Rojko, 2012). „Ova vrsta poduke ne podrazumijeva obvezno svladavanje određenog programa i nastava je, ako se radi o individualnom tečaju, prilagođena učeniku, njegovim sposobnostima i željama te manjoj ili većoj brzini svladavanja nastavnih sadržaja i vještina“ (Šulentić Begić i sur., 2016: 2).

2.2.1.5. Glazbena škola

U Republici Hrvatskoj programe umjetničkog obrazovanja realiziraju glazbene i plesne škole na osnovnoškolskoj i srednjoškolskoj razini te likovne škole na srednjoškolskoj razini (Radočaj-Jerković, 2017b). Stoga, umjetničke škole se tretiraju striktno kao kadrovske škole, odnosno škole u kojima se odgajaju i obrazuju budući umjetnici. Amaterske namjene u takvim školama nema. Konkretno, s učenikom instrumentalistom postupa se kao da je riječ o budućem profesionalnom solističkom glazbeniku. Prema današnjem sustavu, glazbene škole dio redovitog, obvezatnog sustava koji financira država. U glazbenim školama se školuju izričito budući glazbenici profesionalci prema određenom nastavnom planu i programu uz striktno zadane predmete, a osim samog glazbala učenik polaže i sluša predmete kao što su solfeggio, glazbena teorija, zbor ili orkestar, te teoriju glazbe izborno. Ukoliko učenik odluči nastaviti školovanje u srednjoj školi u šestom razredu glasovir postaje obavezan

predmet (Rojko, 2006). Potreba za vlastitim odgojno-obrazovnim sustavom, profesionalnim glazbenim odgojem i obrazovanjem od rane dječje dobi, objašnjava se složenošću specifičnih vještina kao npr. pjevanje po notnom tekstu, tj. vještina svjesnog čitanja notnog teksta i vještina sviranja na glazbalu, što je uz ostale vještine i znanja, potrebno da se pojedinac razvije u adekvatnog profesionalnog glazbenika. „U okviru glazbenoga odgojno-obrazovnog sustava osnovna glazbena škola predstavlja stupanj na kojem se stječu osnove za nastavak glazbenog odgoja i obrazovanja na srednjem i visokom stupnju“ (*Nastavni plan i program za osnovne glazbene škole i osnovne plesne škole*, 2006: 2).

U osnovnoj glazbenoj školi uče se naredna glazbala: glasovir, flauta, blok-flauta, klarinet, saksofon, oboa, fagot, truba, trombon, rog, tuba, violina, viola, violončelo, kontrabas, gitara, tambure (bisernica, brač), mandolina, harfa, harmonika i udaraljke. Nastava glazbala u glazbenoj školi je individualna, a nastava solfeggia i skupnog muziciranja je skupna. Osim toga, učenici koji pohađaju osnovnu glazbenu školu, redovno polaze i osnovne općeobrazovne škole, a od tih dviju škola očekuje se suradnja i organizacija nekih nastavnih obveza (*Nastavni plan i program za osnovne glazbene škole i osnovne plesne škole*, 2006).

Osnovne glazbene škole predstavljaju sustav dostupan svim učenicima s obzirom na njihove preferencije, sposobnosti i talente. Upis u osnovnu glazbenu školu obavlja se isključivo na temelju položenog prijemnog ispita, a učenik može u bilo kojem trenutku, svojedobno prekinuti pohađanje glazbene naobrazbe (Radočaj-Jerković, 2017b).

Upis u srednju glazbenu školu obavlja se na temelju položenog prijemnog ispita i završenog osnovnoškolskog glazbenog obrazovanja ili za iznimno nadarene učenike, pripremnog programa u trajanju od dvije godine. U srednjoj glazbenoj školi uče se sljedećaglazbala: glasovir, čembalo, flauta, klarinet, saksofon, oboa, fagot, truba, eufonij, trombon, rog, tuba, violina, viola, violončelo, kontrabas, gitara, tambure (bisernica, brač), harfa, harmonika, udaraljke i orgulje (*Nastavni plan i program za srednje glazbene i plesne škole*, 2008). Učenici koji pohađaju srednju glazbenu školu, imaju otvorenu mogućnost pohađati paralelno još jednu srednju školu (strukovnu ili gimnaziju). Nastavni plan i program učenika glazbenih škola, prilagođen je satnicom, sadržajima i ishodima učenja te je djelomično preuzet iz gimnazijskih nastavnih kurikuluma. Dakle, učenici polaze nastavu glazbala, nastavu teorijskih predmeta, općeobrazovnih predmeta, skupnog sviranja i korepeticije (potrebne za javne solističke nastupe). Shodno tome, jasno je da se pohađanje osnovne ili srednje glazbene škole smatra izvanškolskom aktivnošću slobodnog vremena (Radočaj-Jerković, 2017b).

Prema *Ministarstvu znanosti obrazovanja i sporta*, u Republici Hrvatskoj 2015. i 2016. godine, djelovalo je 86 javnih osnovnih i srednjih glazbenih škola, a neke od njih imaju i programe plesnog odgoja i obrazovanja. U zadnjem desetljeću sve više se otvaraju privatne glazbene škole, a trenutno ih ima u najvećem broju u Gradu Zagrebu, Primorsko-goranskoj županiji i po jedna u Krapinsko-zagorskoj i Splitsko-dalmatinskoj županiji (Radočaj-Jerković, 2017b).

Glazbene (osnovne) škole, koje se ne drže striktnih pravila plana i programa, u kojima se glazba ne uči na takozvanoj akademskoj razini, postoje u nekim zemljama zapadne Europe, za razliku od škola koje financira država, one su privatne, tj. polaznici takvih škola plaćaju nastavu. Takav, alternativni oblik podučavanja isključivo glazbala, zagovara E. Bašić, koja je osmislila i oformila funkcionalnu glazbenu školu. Bašić tvrdi da takva škola služi za širu glazbenu kulturu i optimalan razvoj osobnosti djeteta. Rojko, međutim, kritizira takav pristup, smatrajući ga besmislenim i nelogičnim. „Ono što je u tom principu dvostrukog kolosijeka bilo bizarno jest da to zapravo nije bio alternativni program u komu bi svako dijete učilo ono što želi (a jedino što ono može željeti jest sviranje, ne želi valjda učiti solfeggio!), nego program u kojemu je normalan program glazbene škole na stanovit način bio olakšavan nemuzikalnoj djeci i to tako da se olakša sviranje, ali da tzv. teorija ostane manje-više ista, što više, da se nju još i pojača“ (Rojko, 2006: 50).

2.2.1.6. Plesna škola

Prema *Nastavnom planu i programu za osnovne glazbene škole i osnovne plesne škole* (2006) učenici mogu pohađati: osnovnu školu za balet, suvremeni ples i osnovnu školu suvremenog plesa Ane Maletić.

„U skladu sa zadacima postavljenima pred izučavanje predmeta klasičnog baleta sadržaj programa razvrstan je na sljedeći način:

- predškolsko obrazovanje jednu godinu
- u I. i II. razredu osnovne škole težište je programa na učenju osnovnih pokreta klasičnog baleta, postupno od lakših prema težima
- tijekom III. i IV. razreda osnovne škole slijedi daljnje usvajanje pokreta klasičnog baleta, razvoj tehničkih navika u izvođenju i početak otkrivanja individualnih sposobnosti učenika

- pripremni razred za srednju školu“ (*Nastavni plan i program za osnovne glazbene škole i osnovne plesne škole*, 2006: 111).

Osnovna škola klasičnog baleta provodi se od predškolskog obrazovanja. Djeca u dobi od osam godina, u trajanju jedne školske godine s dva sata tjedno po šezdeset minuta, upoznaju svijet baletne umjetnosti kroz elementarne kombinacije različitih jednostavnih plesnih oblika. Na početku baletnog obrazovanja, program se odvija prema prilagođenom predškolskom uzrastu, gdje djeca stječu radne navike, razvijaju plesne i glazbene predispozicije, važne za daljnje obrazovanje u osnovnoj i srednjoj plesnoj školi. U I. i II. razredu osnovne škole nastava plesnih predmeta izvodi se osam sati u tjednu, u III. i IV. razredu dvanaest sati u tjednu, a u pripremnom razredu za srednju školu dvanaest sati u tjednu. U program se uvode, sustavno, osnovni elementi vježba, tehnika i različitih pokreta, od lakših prema težim. Osim toga, obavezna je praksa učenika u kazalištu te ona dopunjava rad na klasičnom baletu u razred. Učenici se na drugoj godini bave solfeggiom kako bi se što bolje teoretski pripremili za nastavu glasovira koja nastupa na trećoj godini. Učenici pohađaju i nastavu povijesnih i karakternih plesova (*Nastavni plan i program za osnovne glazbene škole i osnovne plesne škole*, 2006).

Osnovno načelo po kojemu se temelji osnovna škola suvremenog plesa jest stvaralaštvo učenika. U školi suvremenog plesa neprestano se istražuju novi pokreti i oblici kretanja kroz ples, dakle nema standardnog učenja gotovih obrazaca pokreta. Na taj način, poticanjem stvaralaštva kroz improvizaciju pokreta obogaćuje se plesni rječnik, osobnost i umjetnički senzibilitet. Osnovna škola suvremenog plesa traje četiri godine, a nastava je organizirana kao predmetna nastava. Glavni premet je suvremeni ples, a ostali predmeti čine ritmika, glazba, klasični balet i glasovir kao izborni predmet (*Nastavni plan i program za osnovne glazbene škole i osnovne plesne škole*, 2006).

Osim standardne osnovne škole suvremenog plesa, učenici imaju mogućnost školovati se prema nešto drugačijem programu osnovne škole suvremenog plesa Ane Maletić. Program škole Ane Maletić zasnovan je na šesnaest tema umjetnosti pokreta Rudolfa Labana i ritmike Emilea Jaquesa Dalcrozea, koje je Ana Maletić razradila u vlastitu metodu. Takav jedinstven oblik školovanja ističe se po tjelesnom, emocionalnom i kognitivnom razvijanju djece, pa čak i one s lakšim disfunkcijama poput ADHD-a. Ova vrsta specifičnog oblika čvrsto je povezana s jezično-umjetničkim i tjelesno-zdravstvenim obrazovnim područjima (*Nastavni plan i program za osnovne glazbene škole i osnovne plesne škole*, 2006).

Prema *Nastavnom planu i programu za srednje glazbene i plesne škole* (2008) nakon osnovnoškolskog plesnog obrazovanja učenici mogu nastaviti edukaciju upisom u srednju

školu za klasični balet, srednju školu suvremene plesne umjetnosti i srednju školu za zvanje scenskog plesača.

Plesni i glazbeni predmeti u srednjoj školi klasičnog baleta razvijaju kompetenciju plesača klasičnog baleta, sjedinjujući profesionalnu tehniku izvođenja s umjetničkom izvedbom, bazirajući se na temeljima postavljenima u osnovnoj školi. „Tijekom I. i II. razreda srednje škole usvajaju se i spajaju teži tehnički koraci uz daljnji razvitak muzikalnosti i plesne izražajnosti te umjetničke individualnosti. Tijekom III. i IV. razreda srednje škole utvrđuje se i zaokružuje savladani program, virtuozni tehnički elementi uz daljnje razvijanje individualnosti učenika“ (*Nastavni plan i program za srednje glazbene i plesne škole*, 2008: 512). Strukovni modul za državnu maturu dužan je predstaviti ovladanu plesачku kulturu, a uključuje predmete: klasični balet, pas de deux, karakterne plesove i moderni balet. Osim toga, obavezna je i praksa učenika u kazalištu.

U Srednju školu suvremene plesne umjetnosti učenici se upisuju na temelju audicije, nakon završene osnovne umjetničke škole čije je područje usmjereno na ritmiku i ples, ili završenog pripremnog razreda. Nakon završene druge godine učenici se odlučuju za jedan od ponuđenih programa, dok prve dvije godine pohađaju zajednički program – stručni i općeobrazovni. Učenici stječu zanimanje plesača suvremenog plesa ili plesača edukacijskog smjera tokom četverogodišnjeg srednjoškolskog programa (*Nastavni plan i program za srednje glazbene i plesne škole*, 2008).

Upis srednje plesne škole sa zvanjem scenskog plesača vrši se putem audicije ili temeljem svjedodžbe o završenoj osnovnoj plesnoj školi i položene audicije. Srednjoškolsko obrazovanje traje četiri godine s ciljem osposobljavanja učenika po završetku školovanja za nastavak obrazovanja na postojećim plesnim akademijama (*Nastavni plan i program za srednje glazbene i plesne škole*, 2008).

Kao i u glazbenim školama, plesne škole zahtijevaju ozbiljnu disciplinu i rad, jer se u takvim vrstama izvanškolskih aktivnosti, učenici školuju za profesionalne umjetnike. Stoga, plesna škola predstavlja, kao što i sam naziv kaže, školu, tj. ustanovu u kojoj ima vrlo malo prostora za opuštenu atmosferu koja bi se očekivala na glazbenim aktivnostima (Šulentić Begić i sur., 2016).

Prema istraživanju provedenom u jednoj osnovnoj školi u Osijeku tijekom 2014. Godine (Šulentić Begić i sur., 2016) u kojemu je sudjelovalo 255 učenika, vidljivo je da je pohađanje plesnih škola manje zastupljeno naspram ostalih izvannastavnih i izvanškolskih glazbenih aktivnosti. Suvremeni ples polazi trideset, a balet samo troje učenika (Šulentić Begić i sur., 2016).

Rojko ističe kako bi trebao postojati i alternativni program, prema kojem bi se upisivao samo ples (u plesnim školama) ili glazbalo (u glazbenim školama), bez obvezatnog polaznja ostalih predmeta. Plesne i glazbene škole ne bi svoj rad trebale zasnivati samo na postavci da im je jedina namjena školovanje profesionalnih glazbenika, već bi im, osim toga, trebao biti cilj i širenje glazbene kulture i naobrazbe među mladim osobama koje nemaju namjeru postati profesionalni glazbenici (Rojko, 2006 prema Šulentić Begić i sur., 2016).

2.2.1.7. Plesne skupine

Ljudi plesom neverbalno komuniciraju i izražavaju svoje unutarnje emocije. Dakle, svakom ljudskom biću urođena je potreba za ritmičkim kretanjem. Ples je umjetnost u kojoj je čovjek autor, sredstvo i samo umjetničko djelo. Nalazimo ga i u životinjskom svijetu, stoga bi se moglo reći da je ples stariji i od ljudske povijesti (*Nastavni plan i program za osnovne glazbene škole i osnovne plesne škole*, 2006).

Plesne/ritmičke grupe pripadaju skupini glazbenih izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti. Sadržaji tih aktivnosti mogu biti narodni plesovi zavičaja, društveni plesovi ili ritmička gimnastika. U obliku izvannastavne aktivnosti ples je prisutan i dostupan u općeobrazovnim školama kroz plesne i ritmičke skupine, najčešće u razrednoj nastavi (Radočaj-Jerković, 2017b). Ritmičke/plesne skupine kao izvannastavne aktivnosti u kojima učenici plešu uglavnom uz pjesme popularnog karaktera ne rijetko su upitne kvalitete (Šulentić Begić i sur., 2016). Plesne aktivnosti u školama uglavnom vode učitelji razredne nastave koji su naklonjeni plesu, odnosno, u nekom amaterskom obliku su ga usavršili. Učitelji glazbe pak rjeđe vode plesne skupine zbog nedovoljne kompetentnosti za takvu vrstu rada (Radočaj-Jerković, 2017b).

Prema istraživanju provedenom u jednoj osnovnoj školi u Osijeku tijekom 2014. godine (Šulentić Begić i sur., 2016), anketirani su učenici od prvog do četvrtog razreda (N = 255; 147 učenica i 108 učenika). Potvrдно je odgovorilo 39 učenika, tj. da polaze u školi ritmiku/ples, a ostalih 216 učenika negativno, tj. da ne polaze niti jednu vrstu takve aktivnosti. Možemo uočiti da, s obzirom na ukupan broj učenika koje su bile uključene u anketiranje, njih četvrtina voli plesati, tj. polazi ovu vrstu izvannastavne aktivnosti. Prema tome, učenice su zainteresiranije za polaznje glazbenih izvannastavnih aktivnosti vezanih uz ples (Šulentić Begić i sur., 2016).

Plesne korake djeca usvajaju i u okviru plesnih klubova, no oni najčešće djeluju isključivo u gradskim sredinama, te ih uglavnom, zbog blizine mjesta stanovanja, pohađaju djeca iz gradskog područja. Ples je aktivnost pogodna za rad s djecom svih dobnih skupina. Ovisno o vrsti i naklonjenosti plesnog kluba, usvajaju se plesni koraci standardnih i latino-američkih plesova, jazzdancea, akrobatskog rock'n'rolla itd (Šulentić Begić i sur., 2016).

Istraživanje kojeg su sačinjavali učenici viših razreda osnovnih škola ukupno 970 učenika, dobili smo na uvid sudjelovanje učenika u izvannastavnim i/ ili izvanškolskim aktivnostima. Na drugom mjestu je sudjelovanje u plesnim skupinama u kojima slobodno vrijeme organizirano provodi 6,7 posto ispitanika. Učenici sudjeluju u plesnim aktivnostima izvan škole koje organiziraju kulturno-umjetnička društva, plesne škole, radionice suvremenog plesa, što ukazuje na popularnost takvih aktivnosti (Valjan Vukić, 2016).

3. EMPIRIJSKI DIO

3.1. ODREĐENJE PROBLEMA ISTRAŽIVANJA

3.1.1. Problem i cilj istraživanja

Problem istraživanja prije svega je relevantan zbog nedovoljne istraženosti na razini akademskih ustanova u Hrvatskoj, a i razini Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, čija je Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku jedina umjetničko-nastavna sastavnica na području Osječko-baranjske županije. Problem je također istraživački jer se očekuju pouzdani odgovori o uključenosti učenika u izvanškolske i izvannastavne glazbene aktivnosti. Osim navedenog, na izbor problema utjecala je struka, profesionalno opredjeljenje i osobni afiniteti istraživača.

Cilj ovog istraživanja je utvrditi u kojoj su mjeri izvannastavne i izvanškolske aktivnosti zastupljene kod učenika starije školske dobi u osnovnim školama na području Osječko-baranjske županije u Republici Hrvatskoj. U skladu s formuliranim ciljem postavljeni su zadaci istraživanja:

- ispitati koje glazbene izvannastavne i izvanškolske aktivnosti pohađaju učenici od 4. do 8. razreda u osnovnim školama na području Osječko-baranjske županije,
- ispitati zastupljenost izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti koje pohađaju učenici grada i predgrađa na području Osječko-baranjske županije,
- ispitati razloge zbog kojih učenici polaze ili ne polaze glazbene aktivnosti,
- utvrditi utjecaj roditelja koji se aktivno bave glazbom na zainteresiranost učenika za izvannastavne i izvanškolske glazbene aktivnosti.

3.1.2. Istraživačka pitanja

Temeljem definiranog cilja i problema istraživanja postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

1. *Jesu li izvannastavne glazbene aktivnosti zastupljenije u predgrađu od izvanškolskih glazbenih aktivnosti?*
2. *Postoji li značajna statistička povezanost između različitih sociodemografskih varijabla i uključenosti učenika u izvannastavne i izvanškolske glazbene aktivnosti?*
  - 2/1. *Postoji li značajna statistička razlika između učenika prigradске i gradske škole i pohađanja izvannastavnih i izvanškolskih glazbenih aktivnosti?*

2/2. Postoji li značajna statistička razlika između dječaka i djevojčica i pohađanja izvannastavnih i izvanškolskih glazbenih aktivnosti?

2/3. Postoji li značajna statistička razlika u pohađanju izvannastavnih i izvanškolskih glazbenih aktivnosti s obzirom na dob učenika?

3. Utječe li aktivno bavljenje roditelja glazbom na interes i pohađanje izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti učenika?
4. Je li preopterećenost učenika školskim obvezama, tj. nedostatak vremena, razlog zbog kojega učenici ne polaze u značajnijoj mjeri izvannastavne i izvanškolske glazbene aktivnosti?

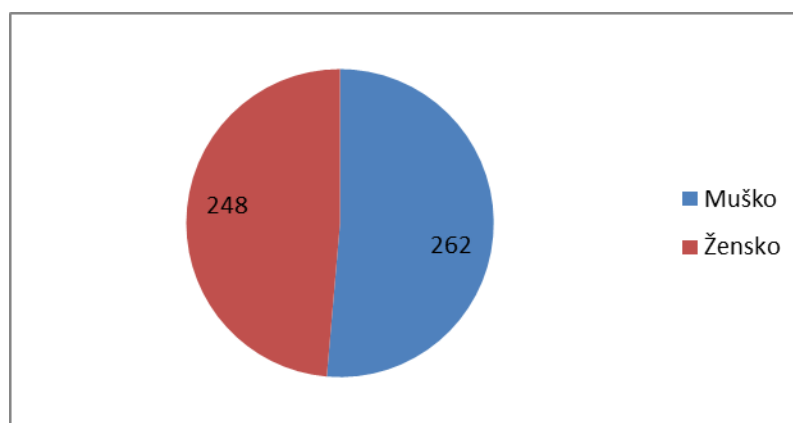
3.2. PROVOĐENJE ISTRAŽIVANJA

3.2.1. Način provođenja istraživanja

Istraživanje je provedeno 2018. godine u dvije osnovne općeobrazovne škole na području Osječko-baranjske županije, anketnim upitnikom. Odabrane su jedna gradska i jedna prigradska škola.

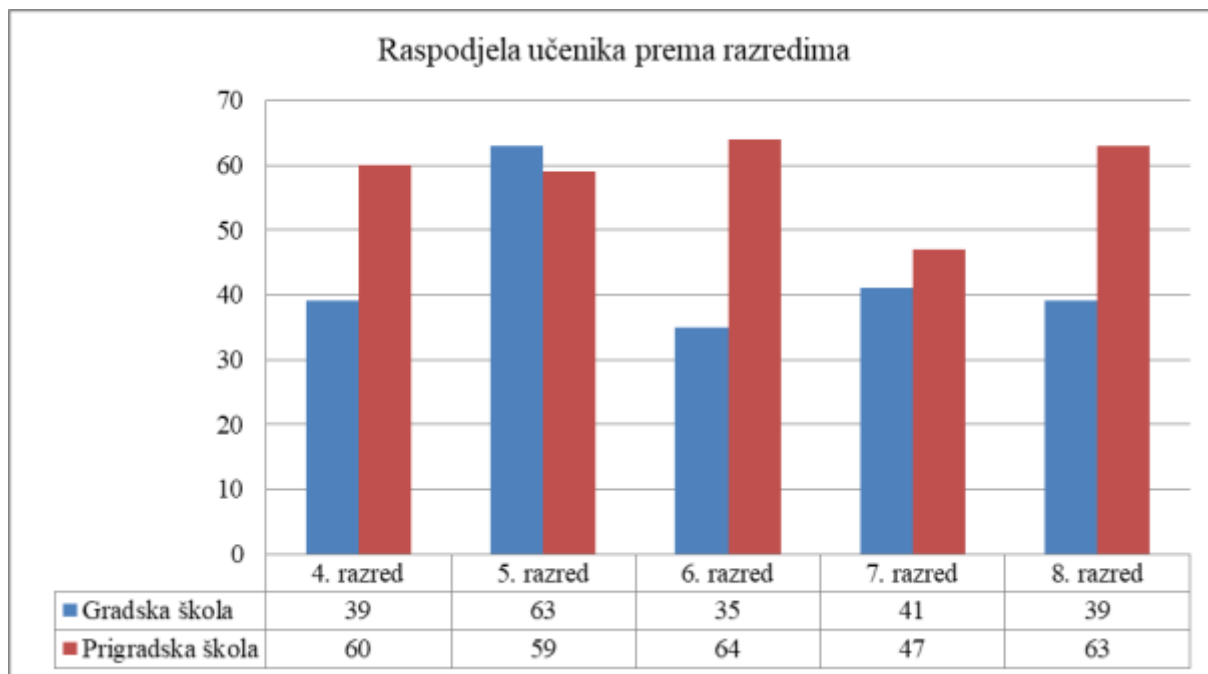
3.2.2. Uzorak

U istraživanju je sveukupno sudjelovalo 510 učenika od 4. do 8. razreda obje škole, od kojih 262 dječaka (51,4%) i 248 djevojčica (48,6%) (Grafikon 1.).

Grafikon 1. Raspodjela učenika po spolu

S obzirom na školu, raspodjela ispitanika bila je sljedeća: sudjelovalo je 217 učenika gradske škole i 293 učenika prigradske škole (Grafikon 2.). Najviše je bilo učenika šestih razreda (122), a najmanje sedmih (88).

Grafikon 2. *Raspodjela učenika s obzirom na školu i razred*

U Tablici 1. prikazan je opis uzorka s obzirom na sve tri sociodemografske varijable.

Tablica 1. *Opis uzorka*

Varijabla	Kategorije	Učenici (N = 536)
Spol	Ženski	248 (48,6%)
	Muški	262 (51,4%)
Škola	Gradska	217 (42,5%)
	Prigradska	293 (57,5%)
Razred	Četvrti	99 (19,4%)
	Peti	122 (23,9%)
	Šesti	99 (19,4%)
	Sedmi	88 (17,3%)
	Osmi	102 (20,0%)

3.2.3. Postupak i instrument

U ovome smo istraživanju od ispitanika, pismenim putem dobili odgovore koji se odnose na činjenice i njihovo vlastito mišljenje vezano uz područje koje smo željeli ispitati. Instrument anketiranja je anonimni anketni upitnik. Anketni se upitnik sastoji od 23 pitanja zatvorenog i otvorenog tipa, dvostrukog i višestrukog izbora. Od ukupnog broja pitanja trinaest ih je dvostrukog izbora, zatvorenog tipa, s mogućnošću biranja jednog od dva ponuđena odgovora. Učenici su birali između opcija "da" i „ne". Tri pitanja su višestrukog izbora te sedam otvorenog tipa. Prosječno trajanje rješavanja upitnika iznosilo je deset minuta. Nakon anketiranja i prikupljanja podataka realizirana je njihova obrada. Dobiveni rezultati su izraženi u postotcima, prikazani tablično i grafički. Osim toga, izračunati su i osnovni statistički parametri za varijable u istraživanju uz pomoć računalnog statističkog paketa SPSS.

3.3. REZULTATI I RASPRAVA

Anketnim upitnikom željelo se saznati u kojoj su mjeri izvannastavne i izvanškolske aktivnosti zastupljene kod učenika starije školske dobi u osnovnim školama na području Osječko-baranjske županije u Republici Hrvatskoj.

Pohađanje izvannastavnih aktivnosti

Na pitanje *Pohađaš li školski pjevački zbor?* 22 učenika (10,1%) iz gradske škole odgovorilo je potvrdno, odnosno da pohađa školski pjevački zbor, dok 54 učenika (18,4%) iz prigradske škole pohađa zbor unutar škole (Tablica 2.).

Tablica 2. Pohađanje školskog zbora

Škola	Pohađanje zbora		Ukupno
	da	ne	
Predgrađe	54	239	293
Grad	22	195	217
Ukupno	76	434	510

Sveukupno gledajući, u obje škole pjevački zbor pohađa 76 od 510 učenika ili 14,9% učenika. Školski pjevački zbor najprisutnija je glazbena izvannastavna aktivnost u hrvatskim školama. Prednosti, tj. razlozi zbog kojih je ovakav način provođenja slobodnog vremena u velikoj mjeri prisutan u školama su: odgojno i stupnjevito djelovanje učenika različitih glazbenih mogućnosti te financijska ekonomičnost, jer ne zahtjeva materijalne uvjete, kao u slučaju grupnog instrumentalnog muziciranja (Radočaj-Jerković: 2017a). Škojo (2016) ističe kako je unazad nekoliko godina primjetan pad zanimanja učenika za ovakvu vrstu provođenja aktivnosti. Često je uzrok tome loša ili gotovo nemoguća organizacija rasporeda u skladu s učenikovim ostalim obvezama unutar i izvan škole.

Sljedeće pitanje u anketnom upitniku glasilo je *Sviraš li u školskom orkestru?*. Od ukupnog broja ispitanika nijedan nije odgovorio potvrdno na ovo pitanje. Shodno tome, na sljedeće pitanje *Ako si na prethodno pitanje odgovorio/ogovorila DA, navedi koji instrument sviraš u orkestru (naziv instrumenta)*, nije bilo nijednog odgovora. Razlog tomu je što takva vrsta izvannastavne aktivnosti ne postoji u školama u kojoj je provedeno istraživanje. Često je tome uzrok financijska nemogućnost škole za nabavku instrumenata. Osim toga, škole bi trebale uvažiti učenikove i učiteljeve preferencije. Posljedica modernog doba udaljavanje je od osjećaja pripadanja zajednici. Grupnim muziciranjem učenici razvijaju, osim glazbenih sposobnosti i socijalne vještine, te bi školama trebalo biti u cilju uvođenje većeg broja grupnih instrumentalnih aktivnosti.

Pohađaš li ili si pohađao/pohađala u školi ritmiku i ples? glasilo je sljedeće pitanje. U gradskoj osnovnoj školi pohađa ili je pohađalo takvu vrstu glazbene aktivnosti 40 učenika (18,4%), dok je 75 učenika (25,6%) u prigradskoj osnovnoj školi odgovorilo potvrdno na postavljeno pitanje (Tablica 3.).

Tablica 3. *Pohađanje ritmike/plesa*

Škola	Pohađanje ritmike/plesa		Ukupno
	da	ne	
Predgrađe	75	218	293
Grad	40	177	217
Ukupno	115	395	510

Gledajući obje škole, 115 učenika ili 22,5% pohađa ili je pohađalo ritmiku ili ples kao izvannastavnu aktivnost. Dakle, vidljivo je kako je pohađanje ritmike/plesa u školskoj ustanovi jedna od popularnijih izvannastavnih aktivnosti u gradskoj i u prigradskoj osnovnoj

školi. Zbog velike zainteresiranosti učenika za ove aktivnosti valjalo bi poraditi na kvaliteti plesnih izvannastavnih aktivnosti.

Osmim pitanjem *Pohađaš li u školi neku drugu glazbenu aktivnost?* i devetim pitanjem anketnog upitnika, htjeli smo provjeriti u kojoj mjeri i koju vrstu izvannastavne glazbene aktivnosti učenici polaze. U gradskoj školi navedene su dvije glazbene aktivnosti: *glazbena radionica* i *bend*. Kako pohađa glazbenu radionicu ili bend izjasnilo se 19 učenika (8,8%). U prigradskoj školi nije zabilježena niti jedna druga aktivnost kao mogućnost polaznja ili odabira izvannastavnih aktivnosti. Stoga bi škole trebale biti otvorenije u vidu osmišljavanja programa i izbora izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Potrebno je prilagoditi aktivnosti učenikovim potrebama i preferencijama jer se samo inventivno smišljenim aktivnostima razvija bolji, kvalitetniji i svestraniji čovjek.

Pohađanje izvanškolskih aktivnosti

Prvo pitanje koje se odnosilo na izvanškolske aktivnosti glasilo je *Pohađaš li ili si pohađao glazbenu školu?* (Tablica 4.).

Tablica 4. *Pohađanje glazbene škole*

Škola	Pohađanje glazbene škole		Ukupno
	da	ne	
Predgrađe	25	268	293
Grad	27	190	217
Ukupno	52	458	510

Kao što je vidljivo iz Tablice 4., 25 učenika (8,5%) prigradske škole polazilo je takvu izvanškolsku aktivnost. Što se tiče učenika gradske škole, njih 27 (12,4%) odgovorilo je potvrdno. Unatoč mogućem problemu, tj. udaljenosti glazbene škole od mjesta stanovanja učenika prigradske škole, učenici u podjednakom broju, u usporedbi s učenicima iz grada, pohađaju ovakvu vrstu izvanškolske glazbene aktivnosti.

S obzirom na instrument koji sviraju ili su svirali, učenici su naveli sljedeće (Tablica 5.).

Tablica 5. *Sviranje instrumenta*

Instrument	Broj učenika	%
Gitara	16	30,8
Harmonika	1	1,9
Klavir	20	38,5
Oboa	1	1,9
Tambura	10	19,2
Violina	4	7,7
Ukupno	52	100,0

Iz Tablice 5. vidljivo je kako najviše učenika koji pohađaju glazbenu školu svira klavir (38,5%), zatim gitaru (30,8%), a najmanje obou i harmoniku (po jedan učenik). Činjenica zbog koje su omiljeni instrumenti učenicima klavir i gitara je popularizacija tih instrumenata prisutna u medijima i njihovim sadržajima koji se masovno nude. Naime, u popularnoj/zabavnoj glazbi, bliskoj mladima, upotrebljavaju se navedeni, učenicima omiljeni instrumenti.

Sljedeće pitanje na koje su učenici trebali odgovoriti glasilo je *Pohađaš li ili si pohađao tečaj sviranja ili privatne sate sviranja izvan škole?* (Tablica 6.).

Tablica 6. *Pohađanje tečaja sviranja*

Škola	Polaženje tečaja		Ukupno
	da	ne	
Predgrađe	44	249	293
Grad	34	183	217
Ukupno	78	432	510

Kao što je vidljivo iz Tablice 6., 44 učenika (15,0%) prigradske škole polazi ili su polazila neki oblik tečaja sviranja instrumenta izvan škole. Na isto pitanje potvrdno su se izjasnila 34 učenika gradske škole (15,7%). Shodno tome, u jednakom broju učenici iz prigradske škole i gradske škole polaze sviranje instrumenta kao izvanškolsku aktivnost.

Analizirani su i odgovori s obzirom na instrument koji učenici sviraju u tečajnoj nastavi izvan škole (Tablica 7.):

Tablica 7. *Vrsta instrumenta*

Instrument	Broj učenika	%
Bubnjevi	7	9,0
Flauta	1	1,3
Gitara	23	29,5
Harmonika	1	1,3
Klavir	24	30,8
Klavir i gitara	3	3,8
Tambura	17	21,8
Ukulele	1	1,3
Violina	1	1,3
Ukupno	78	100,0

Rezultati pokazuju kako su i u tečajnoj nastavi najomiljeniji instrumenti klavir i gitara, slijedi tamburica te bubnjevi. Razlog popularnosti tih instrumenata također je prisutnost tih instrumenata u medijima.

Kod sljedeća tri pitanja učenici su se trebali izjasniti polaze li ritmiku/ples izvan škole i plešu li ili sviraju u nekom folklornom društvu (Tablica 8.).

Tablica 8. *Pohađanje plesa/ritmike i folklor*

Škola	Izvanškolska aktivnost			Ukupno
	Ples/ritmika	Ples-folklor	Sviranje-folklor	
Predgrađe	63	7	2	72
Grad	51	9	5	65
Ukupno	114	16	7	137

Iz Tablice 8. možemo vidjeti kako sveukupno 137 učenika polazi ili je polazilo ples, ritmiku, ples ili sviranje u folklornom društvu. Vidljivo je da su plesne/ritmičke skupine izvan škole, koje se prema sadržaju dijele na društvene plesove i ritmičku gimnastiku, zastupljenija aktivnost od narodnih plesova zavičaja te sviranja u folklornom društvu. Naime, nedovoljna zainteresiranost učenika za polazanje folklornih ansambala mogla bi rezultirati prekinutim prenošenjem kulturnih običaja naroda na području Osječko-baranjske županije, te u skladu s time umanjiti prihvaćanje, razumijevanje i poštovanje, bez predrasuda prema bilo kojoj različitosti među kulturama.

Svih sedam učenika, koji su se izjasnili kako sviraju, naveli su tamburicu kao instrument. S obzirom na područje, odnosno regiju na kojima se ispitivani učenici nalaze, tj. Osječko-baranjsku županiju, prisutnost tamburice, narodnog žičanog trzalačkog glazbala, kao

instrumenta u folklornoj/narodnoj glazbi, sasvim je opravdana. Tamburica je najpopularnije i medijski eksponirano narodno glazbalo današnjice na području Slavonije, ali i šire, stoga je jasna i njezina popularnost u obliku aktivnog sviranja u folklornom društvu kod učenika osnovnih škola.

U nastavku upitnika učenici su se trebali izjasniti pohađaju li neku drugu izvanškolsku glazbenu aktivnost koja nije bila navedena u prethodnim pitanjima (Tablica 9.).

Tablica 9. *Pohađanje neke druge aktivnosti*

Škola	Druga izvanškolska aktivnost		Ukupno
	da	ne	
Predgrađe	15	278	293
Grad	6	211	217
Ukupno	21	489	510

Sveukupno gledajući obje škole, 21 učenik je izjavio da pohađa neku drugu izvanškolsku glazbenu aktivnost. Od toga je bilo 15 učenika iz prigradske škole i šest iz gradske. Od ostalih izvanškolskih glazbenih aktivnosti koje pohađaju učenici su u najvećem broju (N=13) naveli crkveni zbor.

U sljedećem pitanju učenici su trebali napisati bave li se njihovi roditelji glazbom. Potvrдно su se izjasnila 62 učenika (12,2%). Najveći broj roditelja ili pjeva u zboru (N=23) ili svira u slobodno vrijeme (N=24). Rezultati upućuju na malu zastupljenost aktivnog bavljenja roditelja glazbenim aktivnostima u slobodno vrijeme. Naime, iako je slobodno vrijeme sve više prisutno, nerijetko je loše organizirano.

Pretposljednje pitanje glasilo je *Ako se baviš nekom glazbenom aktivnošću u školi ili izvan nje, odaberi razloge zašto to činiš*. Najveći broj učenika kao razlog naveo je da je razlog pohađanja takve aktivnosti to što vole glazbu (N=209), a podjednak broj naveo je da se dobro osjeća na toj glazbenoj aktivnosti (N=84) i jer se vole družiti s prijateljima uz glazbu (N=86). Svega nekoliko učenika navelo je kao razlog nagovor roditelja, prijatelja ili rodbine.

I naposljetku, učenicima je postavljeno sljedeće pitanje: *Ako se NE baviš nekom glazbenom aktivnošću navedi razlog/e zašto to ne činiš*. Da nema vremena izjasnilo se 94 učenika, 127 ne zanima takva vrsta aktivnosti, 31 se bavi drugom aktivnošću, a svega četvero je navelo udaljenost kao razlog nepohađanja glazbenih aktivnosti.

U nastavku rada ograničit ćemo se na rezultate koji su relevantni za odgovore na postavljena istraživačka pitanja. S ciljem odgovora na prvo pitanje koje je glasilo *Jesu li*

izvannastavne glazbene aktivnosti zastupljenije u predgrađu od izvanškolskih glazbenih aktivnosti? uspoređeni su odgovori ispitanika. Rezultati su vidljivi u Grafikonu 3.

Grafikon 3. Usporedba izvannastavnih i izvanškolskih glazbenih aktivnosti u predgrađu

Kao što je vidljivo iz Grafikona 3., podjednak broj učenika prigradske škole polazi izvanškolske i izvannastavne aktivnosti unatoč pretpostavci da će rezultat biti u korist izvannastavnih aktivnosti. Naime, bilo je za očekivati kako će učenici prigradske škole u većoj mjeri pohađati aktivnosti u školi jer su im izvanškolske aktivnosti udaljenije od mjesta stanovanja. Pretpostavljamo da rezultatu pridonosi i činjenica da su izvanškolske glazbene aktivnosti lakše za polaganje jer su organizirane u vrijeme koje najbolje odgovara učenicima, a bez dodatnog napora u organizaciji slobodnog vremena.

Sljedeće pitanje glasilo je *Postoji li značajna statistička povezanost između različitih sociodemografskih varijabla i uključenosti učenika u izvannastavne i izvanškolske glazbene aktivnosti?* Iz ovog istraživačkog pitanja proizašla su tri podpitanja. Prvo podpitanje glasilo je *Postoji li značajna statistička razlika između učenika prigradske i gradske škole i pohađanja izvannastavnih i izvanškolskih glazbenih aktivnosti?* Rezultati su vidljivi u Tablicama 10. i 11.

Tablica 10. Pohađanje izvannastavnih aktivnosti s obzirom na mjesto škole

Škola	Izvannastavne aktivnosti		Ukupno
	da	ne	
Predgrađe	109 (37,2%)	184	293
Grad	62 (28,6%)	155	217
Ukupno	171 (33,5%)	339	510

Tablica 11. *Pohađanje izvanškolskih aktivnosti s obzirom na mjesto škole*

Škola	Izvanškolske aktivnosti		Ukupno
	da	ne	
Predgrađe	102 (34,8%)	191	293
Grad	90 (41,5%)	127	217
Ukupno	192 (37,6%)	218	510

Iz Tablice 10. vidljivo je kako 109 učenika prigradske škole (37,2%) i 62 učenika gradske škole (28,6%) polazi neku od izvannastavnih aktivnosti. Hi-kvadrat testom utvrđena je značajnija statistička razlika u polaženju izvannastavnih aktivnosti između učenika dvaju škola ($p < 0,05$). Kao što je razvidno iz Tablice 11., 34,8% ili ukupno 102 učenika škole u predgrađu polazi izvanškolsku glazbenu aktivnost, a 41,5% odnosno 90 učenika gradske škole polazi istu. U ovom slučaju nije utvrđena značajnija statistička razlika ($p > 0,05$). Dakle, postoji značajna statistička razlika između učenika prigradske i gradske škole u pohađanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Učenici prigradske škole u većem broju polaze izvannastavne aktivnosti (pretpostavljamo zbog blizine te vremenske usklađenosti s ostalim školskim obvezama), dok je interes za polazak izvanškolskih aktivnosti podjednako zastupljen kod učenika u predgrađu i gradu.

Nadalje, s ciljem odgovora na drugo podpitanje *Postoji li značajna statistička razlika između dječaka i djevojčica i pohađanja izvannastavnih i izvanškolskih glazbenih aktivnosti?* analizirani su dobiveni rezultati (Tablice 12. i 13.).

Tablica 12. *Pohađanje izvannastavnih aktivnosti s obzirom na spol*

Spol	Izvannastavne aktivnosti		Ukupno
	da	ne	
Muški	33	229	262
Ženski	138	110	248
Ukupno	171	339	510

Tablica 13. *Pohađanje izvanškolskih aktivnosti s obzirom na spol*

Spol	Izvanškolske aktivnosti		Ukupno
	da	ne	
Muški	64	198	262
Ženski	128	120	248
Ukupno	192	318	510

Kao što je vidljivo iz Tablica 12. i 13., znatno veći broj djevojčica pohađa različite izvannastavne i izvanškolske glazbene aktivnosti u odnosu na dječake. Hi-kvadrat testom utvrđena je značajna statistička razlika između djevojčica i dječaka ($p < 0,001$). Rezultati su u skladu s nekim prijašnjim istraživanjima. Tako prema Raboteg-Šarić i sur. (2002) djevojke su u adolescentsko doba podložnije ispravnim provođenjem slobodnog vremena, a shodno tome u većem broju polaze izvannastavne i izvanškolske glazbene aktivnosti.

Treće istraživačko podpitanje glasilo je *Postoji li značajna statistička razlika u pohađanju izvannastavnih i izvanškolskih glazbenih aktivnosti s obzirom na dob učenika?*. Slijedi tablični prikaz dobivenih rezultata (Tablice 14. i 15.).

Tablica 14. *Pohađanje izvannastavnih aktivnosti s obzirom na dob*

Razred	Izvannastavne aktivnosti		Ukupno
	Da	ne	
četvrti	33	66	99
peti	46	76	122
šesti	42	57	99
sedmi	20	68	88
osmi	30	72	102
Ukupno	171	339	510

Tablica 15. *Pohađanje izvanškolskih aktivnosti s obzirom na dob*

Razred	Izvanškolske aktivnosti		Ukupno
	da	ne	
četvrti	37	62	99
peti	55	67	122
šesti	46	53	99
sedmi	29	59	88
osmi	25	77	102
Ukupno	192	318	510

Kao što je vidljivo iz Tablica 14. i 15., postoji razlika u polaženju izvannastavnih i izvanškolskih glazbenih aktivnosti s obzirom na dob učenika. Naime, najveći interes je među učenicima šestih razreda, zatim petih, a najmanji u sedmim i osmim razredima. Hi-kvadrat testom utvrđena je značajna statistička razlika ($p < 0,05$). Učenici su u adolescentsko doba podložniji pohađanju popularnih, neglazbenih (npr. sportskih) aktivnosti kojima se njihovi vršnjaci bave, kako bi se lakše uklopili u društvo. Rezultati upućuju na potrebu većeg

zalaganja nastavnika i roditelja u tom periodu učenikova odrastanja kako bi se više zainteresirali za glazbene aktivnosti.

Nadalje, sa svrhom odgovora na treće istraživačko pitanje *Utječe li aktivno bavljenje roditelja glazbom na interes i pohađanje izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti učenika?* analizirani su dobiveni rezultati (Tablice 16. i 17.):

Tablica 16. *Bavljenje roditelja glazbom i sudjelovanje učenika u izvannastavnim aktivnostima*

Bavljenje roditelja glazbom	Ukupno roditelja	Izvanastavne aktivnosti učenika	
		da	ne
da	45	25 (55,6%)	20
ne	465	146 (31,4%)	319
Ukupno učenika	510	171 (33,5%)	339

Tablica 17. *Bavljenje roditelja glazbom i sudjelovanje učenika u izvanškolskim aktivnostima*

Bavljenje roditelja glazbom	Ukupno roditelja	Izvanškolske aktivnosti učenika	
		da	ne
da	45	32 (71,1%)	13
ne	465	160 (34,4%)	305
Ukupno učenika	510	192 (37,6%)	318

Iz Tablice 16. vidljivo je kako 55,6% učenika čiji se roditelji bave glazbom pohađa neku izvannastavnu glazbenu aktivnost dok učenici čiji roditelji se ne bave glazbom to čine u znatno manjem postotku (31,4%). Očekivano, hi-kvadrat testom utvrđena je značajna statistička razlika ($p=0,001$). Još je veća razlika u broju učenika (71,1%) uključenih u izvanškolske glazbene aktivnosti čiji roditelji se aktivno bave glazbom od onih (34,4%) čiji roditelji se ne bave. I u ovom slučaju, potpuno razumljivo, uočena je značajna statistička razlika ($p<0,001$). Dakle, aktivno bavljenje roditelja glazbom itekako utječe na interes i pohađanje izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti učenika. Roditelji, u periodu djetetovog odrastanja, nesvjesno ili svjesno utječu na djetetovo razmišljanje i buduće interese. Stoga, ukoliko roditelj ima pozitivno mišljenje, a k tome i polazi neku vrstu aktivnosti (u ovom slučaju glazbenu) u djeteta će se pojačati interes za tom aktivnošću.

Posljednje istraživačko pitanje glasilo *Je li preopterećenost učenika školskim obvezama, tj. nedostatak vremena, razlog zbog kojega učenici ne polaze u značajnijoj mjeri izvannastavne i izvanškolske glazbene aktivnosti?* Sveukupno se 94 učenika izjasnilo kako nema vremena za pohađanje izvannastavne ili izvanškolske glazbene aktivnosti, što čini 18,4% ukupnog broja učenika. Jedan od razloga zbog kojih učenici u značajnoj mjeri ne

polaze izvannastavne i izvanškolske aktivnosti je preopterećenost učenika nastavnim gradivom, koje se uvođenjem HNOS-a (Hrvatski nacionalni obrazovni standard) pokušalo bezuspješno spriječiti. Osim toga, problem predstavlja i satnica predmeta. Naime, učenici su prezaузeti različitim aktivnostima koje polaze uz redovnu nastavu. Dakle, kako bi se povećao broj polaznika izvannastavnih i izvanškolskih glazbenih aktivnosti, potrebno je smanjiti sadržaje, te dodatne obveze, kao što su pisanje domaćih zadaća iz obaveznih predmeta. Šulentić Begić (2010) smatra da bi trebalo razmisliti o tome da se izvannastavne aktivnosti tretiraju kao izborna nastava. U tom slučaju učenicima bi ocjena utjecala na opći uspjeh te bi imali obvezu dolaženja.

5. ZAKLJUČAK

U osnovnim školama provode se izvannastavne glazbene aktivnosti, ali i izvan škole djeluju razne organizacije koje nude djeci dodatne sadržaje bavljenja glazbom u obliku izvanškolskih aktivnosti. Istraživanje, tijekom kojega su ispitani učenici starije školske dobi, pokazalo je da su glazbene izvannastavne aktivnosti popularnije od izvanškolskih kod učenika prigradske škole. Rezultati ukazuju na to da su učenici prigradske škole, za razliku od učenika iz grada, skloniji polaganju izvannastavnih glazbenih aktivnosti zbog blizine i vremenske usklađenosti s ostalim školskim obvezama. Interes za polaganje aktivnosti izvan škole, prema rezultatima istraživanjima, podjednako je zastupljen kod učenika u predgrađu i gradu. Unatoč promjenama koje su nastale stupanjem na snagu HNOS-a (Hrvatski nacionalni obrazovni standard), u cilju smanjenja preopterećenosti učenika nastavnim gradivom, sve je manje polaznika izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Dakle, kako bi se povećao broj polaznika izvannastavnih i izvanškolskih glazbenih aktivnosti, potrebno je smanjiti dodatne školske obveze, a izvannastavne aktivnosti tretirati ako izbornu nastavu. Šulentić Begić (2010) smatra da bi u tom slučaju učenicima ocjena utjecala na opći uspjeh te bi imali obvezu dolaženja.

U rezultatima istraživanja, nismo dobili na uvid moguću zainteresiranost, tj. polaznike školskog orkestra, zbog nepostojanja takve vrste aktivnosti u školama. Unatoč brojnim pozitivnim djelovanjima grupnog muziciranja, u vidu razvijanja glazbenih sposobnosti i socijalnih vještina, takav oblik izvannastavnih aktivnosti sve je manje zastupljen u školama. Škole bi trebale težiti angažiranju mladih u skupnim izvannastavnim glazbenim aktivnostima. Stoga učiteljima glazbe treba omogućiti povećanje satnice, tj. organiziranje nekoliko izvannastavnih aktivnosti, ovisno o preferencijama učitelja i učenika.

U vrijeme odrastanja mladi su podložniji utjecajima okoline, društva i roditelja. Iz istraživanja smo utvrdili da aktivno bavljenje roditelja glazbom itekako utječe na interes i pohađanje izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti učenika. Roditelji, u periodu djetetovog odrastanja, nesvjesno ili svjesno utječu na djetetovo razmišljanje i buduće interese. Stoga, ukoliko roditelj ima pozitivno mišljenje, a k tome i polazi neku vrstu aktivnosti (u ovom slučaju glazbenu) u djeteta će se pojačati interes za tom aktivnošću. Shodno tome, važno je tko će mu i kako razvijati odnos prema slobodnom vremenu i kulturi provođenja slobodnog vremena, posebno u današnjem vremenu kada mladi često posežu za uporabom medija u slobodnom vremenu. Naročito navedeno treba imati u vidu, jer istraživanjem smo utvrdili da učenici sedmih i osmih razreda u manjem broju polaze glazbene izvannastavne i izvanškolske

aktivnosti. Stoga je potrebno veće zalaganje nastavnika i roditelja u tom periodu učenikova odrastanja, naročito dječaka, kako bi se više zainteresirali za glazbene aktivnosti. Pri organiziranju izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti, zasigurno, treba voditi računa o kvaliteti rada svake odgojno-obrazovne aktivnosti kako bi one učenicima bile zanimljive, korisne, poticajne i imale utjecaj na njihov cjelokupni razvoj.

5. SAŽETAK

UKLJUČENOST UČENIKA U IZVANNASTAVNE I IZVANŠKOLSKE GLAZBENE AKTIVNOSTI

Nastava glazbe ostvaruje se putem pjevanja, sviranja, slušanja, pokreta, plesa i glazbenog stvaralaštva. Uz neizostavnu redovnu nastavu glazbe organiziraju se i izvannastavne i izvanškolske glazbene aktivnosti, koje pripadaju slobodnom vremenu učenika. Takve aktivnosti razvijaju motoričke, kognitivne i socijalne sposobnosti, a prije svega proširuju vidike estetske kulture.

U radu se polazi od nekoliko istraživačkih pitanja na koja se odgovorilo analizirajući anketni upitnik. Anketom se htjelo utvrditi u kojoj su mjeri izvannastavne i izvanškolske aktivnosti zastupljene kod učenika od četvrtog do osmog razreda (N = 510) u osnovnim školama na području Osječko-baranjske županije u Republici Hrvatskoj. Odabrane su jedna gradska i jedna prigradska škola. Rezultati su pokazali da učenici polaze školski zbor i ples/ritmiku u obje škole te glazbenu radionicu i bend u gradskoj školi kao izvannastavne aktivnosti. Klavir, gitaru i tamburicu učenici su naveli kao najčešća glazbala koja pohađaju u glazbenoj školi i na tečaju sviranja glazbala, u obliku aktivnosti izvan škole. Na temelju dobivenih rezultata ustanovili smo da postoji značajna statistička razlika između učenika prigradske i gradske škole u pohađanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti, pri čemu učenici prigradske škole u većem broju polaze izvannastavne aktivnosti (pretpostavljamo zbog blizine te vremenske usklađenosti s ostalim školskim obvezama), dok je interes za polazak izvanškolskih aktivnosti podjednako zastupljen kod učenika u predgrađu i gradu. Utvrdili smo da su djevojke sklonije pohađanju izvannastavnih i izvanškolskih glazbenih aktivnosti u odnosu na dječake te da učenici sedmih i osmih razreda u manjem broju polaze takav način provođenja slobodnog vremena. Rezultati upućuju na potrebu većeg zalaganja nastavnika i roditelja u tom periodu učenikova odrastanja, naročito dječaka, kako bi se više zainteresirali za glazbene aktivnosti.

Ključne riječi: slobodno vrijeme, izvannastavne i izvanškolske aktivnosti, izvannastavne i izvanškolske glazbene aktivnosti, učenici starije školske dobi

6. SUMMARY

STUDENTS INVOLVEMENT IN ADDITIONAL AND EXTRACURRICULAR MUSIC ACTIVITIES

Music education is achieved through singing, playing an instrument, listening, moving, dancing and musical creation. An indispensable part of regular music teaching program are additional and extracurricular music activities which are organized at a students free time. Such activities, are developing motor, cognitive and social abilities, and above all, extends the aesthetic culture.

This paper is based on several research questions that were answered by analyzing the questionnaire. The survey sought to determine the extent to which extracurricular activities were represented in primary school students in the Osijek-baranja country in the Republic of Croatia from fourth to eight grade (N = 510). One city school, and one suburban school were selected. The results showed that students equally attended the school choir and dancing, as well as the music workshops and band at the city school as extracurricular activities. Piano, guitar and tamburica were the most common instruments in the music school and at the music-playing courses, in the form of activities students attend outside the school. Based on the obtained results, we have found that there is a significant statistical difference between students of the suburban and the city school in attending extracurricular activities (we assume that is because of the time complying with the other school obligations), while the interest to start extracurricular activities are equally represented in both suburban and the city schools. We found that girls are more inclined to attend those activities than boys, and that students of seventh and eight grade in a smaller number chose such way of spending their free time. The results point to the need for greater efforts of teachers and parents during this period of student upbringing, especially boys, to become more interested in music activities.

Keywords: leisure time, extracurricular activities, extracurricular music activities, students of senior school age

7. LITERATURA

- Brdar, I., Lončarić, D. (2004). Suočavanje s akademskim stresom i aktivnosti u slobodnom vremenu učenika. *Društvena istraživanja*, 13/6 (74), 967-988.
- Cindrić, M. (1992). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika osnovne škole. *Život i škola*, 41 (1), 49-68.
- Ilišin, V. (1999), Mladi i televizijski medij. *Napredak*, 140(2), 143-153.
- Jurčić, M. (2006). Učeničko opterećenje nastavom i razredno-nastavno opterećenje. *Odgojne znanosti*, 8(2), 329-346.
- Jurčić, M. (2008). Učiteljevo zadovoljstvo temeljnim čimbenicima izvannastavnih aktivnosti. *Život i škola*, 20, 9-26.
- Martinčević, J. (2010). Provođenje slobodnog vremena i uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti unutar škole. *Život i škola*, 56 (24), 19-34.
- Mlinarević, V., Brust Nemet, M. (2012). *Izvannastavne aktivnosti u školskom kurikulumu*. Osijek: Učiteljski fakultet u Osijeku.
- Munjiza, E., Peko, A., Dubovicki, S. (2016). *Paradoks (pre)opterećenosti učenika osnovne škole*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku.
- *Nastavni plan i program za osnovne glazbene škole i osnovne plesne škole*. (2006), Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
- *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. (2006). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
- *Nastavni plan i program za srednje glazbene i plesne škole*. (2008). Zagreb: Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa.
- Pejić Papak, P., Vidulin, S. (2016). *Izvannastavne aktivnosti u suvremenoj školi*. Zagreb: Školska knjiga.
- Pešorda, S. (2007). Kurikulum povijesti i slobodno vrijeme učenika. *Povijest u nastavi*, 9(1), 37-50.
- Previšić, V. (2000). Slobodno vrijeme između pedagoške teorije i odgojne prakse. *Napredak*, 141(4), 403-410.
- Previšić, V. (1985). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u odgoju. U: Pivac, J., Previšić, V. (ur.), *Odgoj i škola*. Zagreb: Institut za pedagoška istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu/Školske novine, str. 219-226.

- Raboteg-Šarić, Z., Sakoman, S., Brajša-Žganec, A. (2002). Stilovi roditeljskog odgoja, slobodno vrijeme i rizično ponašanje mladih. *Društvena istraživanja*, 58-59(2-3), 239-263.
- Radočaj-Jerković, A. (2017a). *Pjevanje u nastavi glazbe*. Osijek: Umjetnička akademija u Osijeku.
- Radočaj-Jerković, A. (2017b). *Zborsko pjevanje u odgoju i obrazovanju*. Osijek: Umjetnička akademija u Osijeku.
- Radočaj-Jerković, A. (2012). Pjesma i pjevanje u razredu u općeobrazovnoj školi. *Tonovi*, 59, 32-82.
- Rojko, P. (2012). *Metodika nastave glazbe: Teorijsko tematski aspekti*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Pedagoški fakultet.
- Rojko, P. (2006). Kako sastaviti plan i program (osnovne) glazbene škole. *Tonovi*, 47, 49-60.
- Šiljković, Ž., Rajić, V., Bertić, D. (2007). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. *Odgojne znanosti*, 9(2), 113-145.
- Škojo, T. (2016). Glazbene preferencije učenika kao polazište za realizaciju izvannastavnih aktivnosti u strukovnim školama. *Život i škola*, 62(2), 169-186.
- Šulentić Begić, J., Begić, A., Grundler, E. (2016). Glazbene aktivnosti učenika kao protuteža negativnim utjecajima današnjice. *Artos*, 5. Preuzeto s: <http://www.uaos.unios.hr/artos/index.php/hr/clanci-i-eseji/begic-sulentic-a-begic-a-grundler-e-glazbene-aktivnosti> (posjet: 3.4.2018.)
- Šulentić Begić, J. (2010). Problematika pjevačkog zbora mlađe školske dobi. *Tonovi*, 55, 33-44.
- Šulentić Begić, J., Vranješević, D. (2013). Dječji pjevački zbor u mlađoj školskoj dobi. *Školski vjesnik*, 61(2-3), 355-373.
- Valjan Vukić, V. (2016). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika - višestruke perspektive. *Školski vjesnik*, 65(1), 33-57.
- Vidulin-Orbanić, S. (2013). *Glazbeno stvaralaštvo: teorijski i praktični prinos izvannastavnim glazbenim aktivnostima*. Pula: Udruga za promicanje kvalitete i poticanje izvrsnosti u odgoju i obrazovanju „SEM“.
- Vidulin-Orbanić, S. (2007). *Izvannastavne (glazbene) aktivnosti: mjesto suživota, kreativnosti i stvaralaštva*. Rovinj: OŠ Vladimira Nazora.

- Vidulin-Orbanić, S. (2007). Organizirano provođenje slobodnog vremena u okviru izvannastavnih glazbenihv aktivnosti. U: Previšić, Šoljan, Hrvatić (ur.), *Pedagogija: prema cjeloživotnom obrazovanju i društvu znanja* (Zbornik radova, svezak 2.), str. 733-743.
- Vidulin-Orbanić, S. (2008). Fenomen slobodnog vremena u postmodernom društvu. *Metodički obzori*, 6 (3), 19-33.
- Vidulin-Orbanić, S. (2008). Poticanje individualnog razvoja učenika izvannastavnim glazbenim aktivnostima. *Tonovi*, 52, 85-91.
- Vidulin-Orbanić, S. (2007). Organizirano provođenje slobodnog vremena u okviru izvannastavnih glazbenih aktivnosti“. U: V. Previšić, N. Šoljan, N. Hrvatić(ur.), *Pedagogija: prema cjeloživotnom obrazovanju i društvu znanja*. Zagreb: Hrvatsko pedagojsko društvo, str. 733-743.
- Zrilić, S., Košta, T. (2009). Učitelj – kreator izvannastavnih aktivnosti. *Magistra Iadertina* 4(4), 160-172.
- Završki, J. (1979). *Rad s dječjim pjevačkim zborom*. Zagreb: Školska knjiga.

8. PRILOZI

8.1. ANKETNI UPITNIK

Dragi učenici,
ovim anketnim upitnikom želimo doznati jeste li i koliko uključeni u izvannastavne i izvanškolske glazbene aktivnosti. Anketa je anonimna. Hvala na suradnji!

1. Mjesto škole:

- a) grad
- b) predgrađe

2. Spol:

- a) muški
- b) ženski

3. Razred:

- a) četvrti
- b) peti
- c) šesti
- d) sedmi
- e) osmi

4. Pohađao li školski pjevački zbor?

- a) da
- b) ne

5. Sviraš li u školskom orkestru?

- a) da
- b) ne

6. Ako si na prethodno pitanje odgovorio/odgovorila DA, navedi koji instrument sviraš u orkestru: _____ (naziv instrumenta)

7. Pohađao li ili si pohađao u školi ritmiku ili ples?

- a) da
- b) ne

8. Pohađao li u školi neku drugu glazbenu aktivnost?

- a) da
- b) ne

9. Ako si na prethodno pitanje odgovorio/odgovorila DA, navedi koju: _____
(naziv aktivnosti)

10. Pohađao li ili si pohađao glazbenu školu?

- a) da
- b) ne

11. Ako si na prethodno pitanje odgovorio/odgovorila DA, navedi koji instrument sviraš: _____ (naziv instrumenta)

12. Pohađao li ili si pohađao tečaj sviranja ili privatne sate sviranja izvan škole?

- a) da
- b) ne

13. Ako si na prethodno pitanje odgovorio/odgovorila DA, navedi koji instrument sviraš: _____ (naziv instrumenta)

14. Pohađao li ili si pohađao ritmiku ili ples izvan škole?

- a) da
- b) ne

15. Plešeš li u folklornom društvu?

- a) da
- b) ne

16. Sviraš li u folklornom društvu?

- a) da
- b) ne

17. Ako si na prethodno pitanje odgovorio/odgovorila DA, navedi koji instrument sviraš: _____ (naziv instrumenta)

18. Pohađaš li neku drugu glazbenu aktivnost izvan škole?

- a) da
- b) ne

19. Ako si na prethodno pitanje odgovorio/odgovorila DA, navedi koju:
_____ (naziv aktivnosti)

20. Bave li se tvoji roditelji aktivno glazbom?

- a) da
- b) ne

21. Ako si na prethodno pitanje odgovorio/odgovorila DA, odaberi kako: (odaberi jedan ili više odgovora)

- a) pjevanje u pjevačkom zboru
- b) plesanje u folklornom društvu
- c) sviranje u folklornom društvu
- d) pjevanje u folklornom društvu
- e) sviranje u slobodno vrijeme
- f) nešto drugo (molim napiši) _____

22. Ako se baviš nekom glazbenom aktivnošću u školi ili izvan nje, odaberi razloge zašto to činiš: (odaberi jedan ili više odgovora)

- a) volim glazbu
- b) dobro se osjećam na toj glazbenoj aktivnosti
- c) volim se družiti s prijateljima uz glazbu
- d) nagovorili su me roditelji
- e) nagovorili su me prijatelji
- f) nagovorila/o me baka/djed
- g) nešto drugo (molim napiši) _____

23. Ako se NE baviš nekom glazbenom aktivnošću navedi razlog/e zašto to ne činiš:
_____
_____

